

УДК 342.25(4-672ЄС):321.01+352.07+324.4

DOI <https://doi.org/10.32782/2707-5206.2025.40.7>

Узун Ю. В.

д. політ. н., професор,
кафедра політології,
Одеський національний університет імені І. І. Мечникова,
к. 37, Французький бульвар, 24/26, м. Одеса, 65058, Україна
E-mail: uzun.ulia76@gmail.com
ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-3575-3139>

Коч С. В.

д. політ. н., професор,
кафедра політології,
Одеський національний університет імені І. І. Мечникова,
к. 37, Французький бульвар, 24/26, м. Одеса, 65058, Україна
E-mail: svetlana.v.koch@gmail.com
ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0003-2825-3563>

**РЕГІОНАЛЬНІ ПАРЛАМЕНТИ ДЕРЖАВ ЄС В УМОВАХ ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЇ:
ФОРМУВАННЯ, ФУНКЦІОНАЛЬНЕ ЗНАЧЕННЯ,
УЧАСТЬ У СИСТЕМІ МІЖПАРЛАМЕНТСЬКОЇ ВЗАЄМОДІЇ**

У статті розглядається важлива роль регіонального парламентаризму в контексті міжпарламентської взаємодії Європейського Союзу, зокрема в межах Системи раннього попередження (далі – СРП). Зміст статті зосереджено на аналізі етапів розвитку регіоналізму в ЄС, починаючи з його значного ігнорування на етапі європейської інтеграції та поступового переходу до активнішої участі регіональних парламентів у процесах ухвалення рішень на рівні ЄС. Важливим чинником цього процесу є Лісабонський договір, який суттєво змінив роль регіональних парламентів, надаючи їм часткову участь у законодавчому процесі ЄС, зокрема в контексті дотримання принципу субсидіарності. Одним із ключових аспектів статті є розгляд принципу субсидіарності як основи для участі регіональних органів у перевірці законодавчих ініціатив ЄС, через механізм СРП. Важливу увагу приділено вивченню юридичних актів, що стали основою для розвитку регіонального парламентаризму, а також прикладів його реалізації в різних країнах ЄС, як-от Німеччина, Бельгія, Велика Британія, Італія та Іспанія. У статті детально розглянуті виборчі процедури, що визначають формування регіональних парламентів у різних країнах ЄС, що є важливим аспектом для розуміння їхньої участі в СРП. Зокрема, стаття аналізує, як політичні системи та рівень автономії регіонів у різних країнах впливають на їхню здатність брати участь у перевірці відповідності європейських законодавчих ініціатив принципу субсидіарності. Досліджуються варіанти участі регіональних парламентів у різних країнах, зокрема, коли їхня роль обмежена лише консультаціями через національні парламенти, а в інших випадках – їх участь може бути значною, як це спостерігається в Німеччині чи Австрії. Висновки статті свідчать про те, що, попри певні досягнення в інтеграції регіональних парламентів у процесі ЄС, їх вплив на законодавчий процес залишає бажати кращого в низці країн. Для забезпечення більшої ефективності СРП необхідно розширювати права регіональних органів влади, посилюючи їх участь у процесі ухвалення рішень ЄС, а також забезпечити більшу прозорість та доступ до ресурсів для більш активної роботи в межах цієї системи.

Ключові слова: виборчі системи, представництво, регіон, права, парламентаризм, субсидіарність, багаторівневе управління, законодавча прерогатива, політичний процес.

Актуальність. У сучасних європейських державах децентралізація стала одним із ключових напрямів демократичного розвитку, що передбачає передачу значної частини повноважень від центральної влади до органів місцевого та регіонального самоврядування. У цьому контексті важливу роль відіграють регіональні парламенти, які забезпечують представництво інтересів місцевих громад та реалізацію політичних рішень на субнаціональному рівні. Ефективне функціонування таких органів значною мірою залежить від прозорих, демократичних і легітимних виборчих процедур, які є основою для їхньої взаємодії з іншими рівнями влади, зокрема на рівні Європейського Союзу (ЄС).

Країни ЄС демонструють широкий спектр моделей виборчих систем на регіональному рівні, що відображає як їх історичну специфіку, так і ступінь децентралізації влади. Вивчення цих процедур є особливо актуальним у світлі зростання політичної участі громадян, запитів на більшу підзвітність органів влади, а також потреби в зміцненні європейських демократичних стандартів. Зокрема, важливим складником міжпарламентської взаємодії між національними та регіональними органами влади є участь регіональних парламентів у процесах ЄС, зокрема через Система раннього попередження (СРП або Early Warning System, EWS).

Затвердження Європейської хартії місцевого самоврядування в 1985 році та Лісабонської угоди у 2009 році змінило роль регіональних парламентів у системі ЄС. Лісабонська угода, зокрема, передбачила механізм раннього попередження, який дає змогу національним та субнаціональним парламентам оцінювати законодавчі ініціативи ЄС через призму принципу субсидіарності. Це стало основою для досліджень впливу цих змін на регіональні парламентські структури та їх функції в контексті європейської інтеграції.

Метою дослідження є аналіз розвитку субнаціонального парламентаризму держав ЄС в умовах децентралізації, виявлення спільних та відмінних рис цих систем, а також оцінка викликів і перспектив удосконалення виборчої практики на субнаціональному рівні в контексті європейської інтеграції та участі в системі раннього попередження.

Методологія дослідження базується на комплексному аналізі теоретичних підходів до парламентаризму, порівнянні парламентських систем національного та субнаціонального типу, а також вивченні механізмів реалізації принципу субсидіарності в країнах ЄС. Для цього використано методи порівняльного аналізу, історико-правового аналізу та аналізу європейського законодавства, зокрема в контексті Системи раннього попередження (далі – СРП), що дає змогу виявити роль регіональних парламентів у міжпарламентській взаємодії та процесах ухвалення рішень ЄС. Особливу увагу приділено дослідженню практик участі регіональних парламентів у перевірці відповідності законодавчих ініціатив ЄС принципу субсидіарності.

Історіографічний аналіз проблематики. Питання ролі регіональних парламентів у ЄС в умовах децентралізації активно розглядається в сучасній науковій літературі, особливо в контексті багаторівневого управління, участі в законотворчих процесах та інструментах демократії ЄС, як-от Система раннього попереджен-

ня. Особливу увагу ролі субнаціональних парламентів у політичному полі ЄС приділяє Габріеле Абельс (Abels, 2015), яка досліджує їх легітимність, вплив і розподіл повноважень у багаторівневому парламентаризмі (Abels, 2015). Вона наголошує на тому, що хоча юридичні механізми участі обмежені, політична значущість цих інституцій зростає. Кароліна Боронська-Гриневецка у своїх дослідженнях аналізує вплив процесів диференційованої європеїзації на регіональні парламенти. У статті 2015 року вона пояснює, як СРП неоднаково впливає на регіони залежно від інституційних і політичних характеристик (Boronska-Hryniewiecka, 2015). Пізніше, у публікації 2018 року, авторка показує перехід ролі регіональних парламентів від пасивних отримувачів політики до активних суб'єктів формування європейського порядку денного (Boronska-Hryniewiecka, 2018). Гер Шмітт у співавторстві з Томом Руйсом і Акселем Марксом детально аналізує роль парламентів із законодавчими повноваженнями у процесі контролю принципу субсидіарності в межах СРП (Schmitt, 2013; Schmitt, Ruys & Marx, 2013). Автори звертають увагу на виклики, пов'язані з координацією між національними та регіональними рівнями влади. Діана Фромаж також розглядає ефективність участі регіональних парламентів у СРП через шість років після набуття чинності Лісабонським договором, вказуючи на структурні бар'єри та різну міру залучення залежно від країни (Fromage, 2016). Вона аналізує роль регіональних парламентів, що мають законодавчі повноваження, у СРП і беруть участь у Політичному діалозі з Європейською комісією, хоча сама СРП була активована лише двічі з 1 грудня 2009 року. Емпіричне дослідження Д. Фромадж демонструє, що 17 із 74 наявних у ЄС регіональних парламентів роблять незначний внесок як у СРП, так і в Політичний діалог, і лише зрідка ведуть пряму комунікацію з Комісією. У цьому контексті в заключній частині дослідження подано кілька пропозицій щодо реформування, зокрема щодо оптимального використання обмежених ресурсів регіональних парламентів. Практичну реалізацію децентралізованого механізму попередження розглядають Грейс Вара Аррібас та Дельфін Бурден, які аналізують процедурні аспекти участі регіональних парламентів у процесі субсидіарності (Bourdin & Vara Arribas, 2011), оглядаючи ролі Комітету регіонів у цьому процесі. Дослідження Пауло Реймерса (Reimers, 2022) звертає увагу на сучасний стан участі регіональних парламентів у СРП, вказуючи на брак системності та необхідність підвищення інституційної спроможності на регіональному рівні (Reimers, 2022). Юридичний контекст участі регіонів у європейському управлінні ґрунтовно досліджує Карло Панара, який підкреслює роль регіональних конституційних традицій у формуванні правової суб'єктності регіонів у ЄС (Panara, 2015).

Питання процедурної та адміністративної підтримки регіональних парламентів розкривають Анна-Лена Хьогенауер, Крістін Нойхольд, Томас Крістіансен, які описують інституційні умови функціонування парламентських адміністрацій у ЄС (Högenauer, Neuhold & Christiansen, 2016). Нарешті, звіти таких інституцій, як Комітет регіонів ЄС, а також доповіді Комітету з європейських справ Палати лордів Великої Британії (House of Lords, 2014), створюють цінну емпіричну базу для оцінки ефективності участі регіональних парламентів у багаторівневому управлінні ЄС.

Консолідовані бази даних про особливості міжпарламентської співпраці містять сайти Міжпарламентського союзу (IPU), який підкреслює важливість парламентів у розвитку демократичного врядування та взаємодії між рівнями влади

(IPU, 2025). Важливу роль відіграє ACE Electoral Knowledge Network – заснована у 1998 році як спільний проєкт International IDEA, IFES та Департаменту ООН з економічних і соціальних питань (UN DESA), що діє як платформа для обміну знаннями щодо виборчих систем як механізмів формування парламентів. Організації, що входять до ACE (зокрема, International IDEA, IFES, UNDP, INE та ін.), підтримують розвиток прозорих виборчих систем, що враховують регіональні особливості, а також сприяють посиленню інституційної спроможності органів місцевого самоврядування. Європейська Комісія як член ACE за посадою та Європейський комітет регіонів через платформу Division of Powers систематизують дані щодо розподілу повноважень між національним, регіональним і місцевим рівнями в країнах ЄС, що сприяє політичній децентралізації (European Committee of the Regions, n.d.). У цьому процесі активну роль відіграють мережі регіональних парламентів, зокрема CALRE (Конференція регіональних законодавчих зборів Європи) та REGLEG (Мережа регіональних урядів із законодавчими повноваженнями). Обидві організації є платформами для співпраці, координації та адвокації ролі регіональних законодавчих органів у багаторівневому управлінні в Європі (RLEG, 2025).

Парламентаризм: еволюція, класифікація, сучасний розвиток в умовах децентралізації

Парламент – це представницький та, як правило, законодавчий або законодорадчий орган, що є центральним елементом демократичної політичної системи. Цей інститут виконує низку функцій: є інструментом представництва різних соціальних груп, засобом узгодження політичних рішень, посередником у врегулюванні міжгрупових конфліктів, головним інститутом у системі стримувань і противаг, індикатором політичної інклюзивності, а також каналом спрямування соціальної енергії у правове, інституційне русло. Він також є головною ареною для законодавчої діяльності – в аспекті як розробки, так й ухвалення нормативно-правових актів.

Історія розвитку парламентських інституцій охоплює кілька тисячоліть: від родових рад і племінних союзів (І тис. до н. е.), скандинавських альтингів і германських тингів – до афінської Еклесії, спартанської Апели, римських Коміцій і Сенату, народних трибунів. Станово-представницькі органи X–XII ст., Генеральні кортеси в Іспанії, Парламент Англії, Генеральні штати у Франції, Аренго в Сан-Марино, Парламент Німецької імперії продемонстрували варіації представництва та заклали традиції сучасного парламентаризму в різних країнах. Правовий і конституційний статус парламенту залежить від історії розвитку політичних інститутів держави, принципів, закріплених в основному законі, партійної системи, а також соціально-економічних умов.

Класифікація парламентських структур може здійснюватися за декількома критеріями: 1) *за історією походження*: парламенти в системах з традиційною моделлю представництва (на основі історичних привілеїв, станів); парламенти в сучасних політичних системах, включно із субнаціональним і наднаціональним представництвом (наприклад, Європейський парламент або Федеральні Збори Швейцарії); 2) *за способом формування*: на виборчій основі (прямі чи непрямі вибори, пропорційна, мажоритарна або змішана система; приклад – у Швейцарії кожен кантон самостійно визначає, якою виборчою системою обирати представника до Федеральних Зборів); на основі призначення (наприклад, Верхня палата

Канади – Сенат – формується Генерал-губернатором; члени Бундесрату в Німеччині – представники урядів земель; у Саудівській Аравії 150 членів Шури призначаються королем); на основі спадкування (Велика Британія – спадкові перства: герцоги, графи, барони; раніше – Бельгія, Нідерланди, Люксембург); 3) *за рівнем інклюзивності*: парламенти з низьким рівнем інклюзивності (обмежене представництво, нерівна виборча система); з високим рівнем інклюзивності (широке соціальне представництво, гендерні квоти, участь меншин); 4) *за структурою*: монокамеральні, бікамеральні, полікамеральні – рідкісна форма, представлена окремими консультативними чи релігійними палатами. Зі 190 національних парламентів світу 78 є двопалатними (156 палат), а 112 – однопалатними, що загалом становить 268 палат парламенту з приблизно 46 000 членів парламенту. При цьому членами Міжпарламентського Союзу є 181 національний парламент (ПУ, 2025); 5) *за обсягом компетенції*: з обмеженою, абсолютно визначеною компетенцією; з абсолютно необмеженою (наприклад, парламент Ісландії до конституційної реформи); з відносною компетенцією, що змінюється залежно від політичного контексту; 6) *за типом правління*: у парламентських, президентських, парламентсько-президентських, президентсько-парламентських республіках; при абсолютній або конституційній монархії; 7) *за роллю в політичній системі*: активні (ухвалюють ключові рішення); реактивні (затверджують ініціативи виконавчої влади); маргінальні (виконують символічну або консультативну функцію); 8) за типом депутатського мандата: такі, що передбачають «вільний» мандат представників; такі, що передбачають імперативний мандат представників (поширений у деяких країнах із централізованими партійними системами).

Парламентське представництво реалізується на трьох рівнях: наднаціональному, національному та субнаціональному (регіональному), кожен із яких має власну інституційну специфіку, форми легітимації та функціональну спрямованість. На наднаціональному рівні найбільш яскравим прикладом є Європейський парламент (далі – ЄП), який обирається громадянами країн – членів ЄС шляхом прямих виборів і є законодавчим органом Євросоюзу разом із Радою ЄС. Представництво в ЄП організоване за принципом дегресивної пропорційності (менші держави мають більше депутатів відносно населення), що забезпечує баланс інтересів між великими й малими країнами. Наднаціональне представництво є також у Панафриканському парламенті (Африканський союз) і Парламентській асамблеї Ради Європи, хоча їхні повноваження переважно консультативні (Uzun, 2023).

На національному рівні функціонують парламенти, які представляють суверенну державу загалом, як-от Парламент Великої Британії, Національні збори Франції, Бундестаг Німеччини, Конгрес США, Верховна Рада України, інші. Ці органи, залежно від форми правління, можуть мати вирішальну або обмежену роль у формуванні уряду, затвердженні бюджету, ухваленні законів, контролі за виконавчою владою. Унітарні держави зазвичай мають один національний парламент, тоді як федерації (США, Німеччина, Швейцарія, Бразилія) доповнюють його палатою, що репрезентує суб'єкти федерації (наприклад, Сенат США чи Бундесрат Німеччини).

На субнаціональному рівні діють парламенти або регіональні законодавчі збори, які представляють окремі адміністративно-територіальні одиниці – області, регіони, землі, кантони, автономії тощо. Наприклад, у Німеччині кожна із 16 земель має свій Ландтаг (земельний парламент), в Іспанії – асамблеї автономних

спільнот (наприклад, Парламент Каталонії, Асамблея Мадрида), в Італії – регіональні ради (Consigli regionali). У Канаді функціонують законодавчі збори провінцій, як-от Національні збори Квебеку. У Швейцарії парламенти кантонів.

У Європі регіональні парламенти об'єднуються на основі таких платформ, як CALRE (Конференція регіональних законодавчих зборів Європи), що сприяє координації дій і законодавчого впливу регіональних парламентів країн ЄС; REGLEG (Мережа регіональних урядів із законодавчими повноваженнями), яка об'єднує субнаціональні уряди та забезпечує їх участь у європейському багаторівневому управлінні (RLEG, 2025), Комітеті регіонів ЄС тощо, щоб посилити свій вплив на політику ЄС і обстоювати права субнаціональних влад (Uzun, 2021, р. 187–188). Наприклад, CALRE, заснована 7 жовтня 1997 року в Ов'єдо, Іспанія, наразі об'єднує 69 президентів європейських регіональних парламентів. Вона виникла як результат низки ініціатив, що прагнули підвищити роль регіональних парламентів у ЄС, зокрема через принцип субсидіарності. CALRE активно працює над зміцненням співпраці між регіонами та європейськими інституціями, зокрема Європейським парламентом і Комітетом регіонів. У різні роки організація ухвалювала численні декларації, що підкреслюють важливість регіональних парламентів у питаннях європейської політики, контролю принципу субсидіарності та участі в ухваленні рішень ЄС (CALRE, 2025).

Таке представництво забезпечує реалізацію принципу багаторівневого врядування та політичної децентралізації в демократичних системах. Міжнародний вимір розвитку децентралізації та демократичних практик підтримується через ACE Electoral Knowledge Network – створену в 1998 році як ініціативу International IDEA, IFES та UN DESA. Сьогодні ACE об'єднує дев'ять впливових організацій, зокрема UNDP, INE, The Carter Center, EISA, Elections Canada, UNEAD, а також Європейську комісію як члена за посадою (IPU, 2025; European Committee of the Regions, 2025).

71 регіон із семи держав – членів ЄС мають уряди та безпосередньо обрані парламенти із законодавчими повноваженнями (RLEG, 2025). Члени ЄС із законодавчими повноваженнями на субнаціональному рівні включають Австрію, Бельгію, Фінляндію, Німеччину, Італію, Португалію та Іспанію. Водночас члени ЄС без законодавчих повноважень на субнаціональному рівні – Болгарія, Хорватія, Кіпр, Чехія, Данія, Естонія, Франція, Греція, Угорщина, Ірландія, Латвія, Литва, Люксембург, Мальта, Польща, Румунія, Словаччина, Словенія, Швеція та Нідерланди (European Committee of the Regions, 2025).

Члени ЄС із законодавчими повноваженнями на субнаціональному рівні представляють різноманітні моделі децентралізованого управління, де регіональні чи піднаціональні органи влади мають можливість ухвалювати закони, що стосуються конкретних територій або сфер. Це дає змогу кожному регіону адаптувати політику під свої особливості, враховуючи культурні, економічні та соціальні умови.

Формування парламентських систем національного та субнаціонального типу: виборчі системи та моделі представництва

Європейський Союз не має єдиного виборчого законодавства для регіональних парламентів, оскільки питання організації місцевих та регіональних виборів перебуває в компетенції держав-членів. Проте ЄС сприяє гармонізації виборчих процедур через принципи, закріплені в міжнародних актах, як-от Європейська хартія місцевого самоврядування.

Європейська хартія місцевого самоврядування 1985 року є першим міжнародним обов'язковим договором, що зобов'язує держав-учасників забезпечувати політичну, адміністративну та фінансову незалежність місцевих органів влади, а також дотримуватися низки принципів і практик, серед яких: право громадян брати участь в управлінні публічними справами; право громад на автономію та самоврядування; право обирати свої органи влади; право мати власні структури та фінансові ресурси. Ці принципи сприяють розвитку місцевої демократії та забезпечують ефективну участь громадян у політичному процесі на регіональному рівні, зокрема шляхом проведення виборів.

У різних країнах ЄС є різні моделі регіонального представництва, що визначаються національним законодавством. Виборчі системи, що використовують у регіональних парламентах ЄС, можуть варіюватися від традиційних моделей до досить незвичних. До традиційних типів виборчих систем можна зарахувати *пропорційну виборчу систему за методом Д'Ондта*, що належить до «методів дільника». Це означає, що метод належить до групи пропорційних виборчих систем, у яких голоси, подані за партії, діляться на певні послідовності чисел, які називають дільниками. У випадку методу Д'Ондта використовується послідовність дільників 1, 2, 3, 4 і так далі. Кількість голосів кожної партії по черзі ділиться на ці числа, а мандати розподіляються на основі найбільших отриманих результатів ділення. Пропорційна система за методом Д'Ондта для визначення кількості місць у регіональному парламенті використовується, наприклад, у Бельгійських регіонах Фландрія, Валлонія, Брюссель.

Регіони Тоскана та Сардинія в Італії для виборів до регіональних парламентів використовують *пропорційну систему з елементами більшості*. У Тоскані діє система, відома як *Toscanello*, запроваджена у 2014 році (Vanni, 2014). Вона передбачає пропорційне розподілення мандатів у 13 округах, а також використання премії більшості: якщо кандидат у президенти регіону отримує від 40 % до 45 % голосів, його коаліція отримує 57,5 % місць у парламенті; якщо понад 45 % – то 60 %. Система передбачає виборчі пороги: 10 % для коаліцій, 5 % для незалежних списків і 3 % для списків у складі коаліцій. Виборці також можуть голосувати за окремого кандидата зі списку (преференційне голосування) й вказати дві переваги – одну для чоловіка і одну для жінки, що підтримує гендерний баланс. У Сардинії застосовується аналогічна система, яка передбачає пропорційне розподілення мандатів у 8 округах із премією більшості. Якщо кандидат у президенти отримує понад 40 % голосів, його коаліція отримує 60 % мандатів; якщо від 25 % до 40 %, то 55 %; якщо менше 25 %, премія не надається. Пороги становлять 10 % для коаліцій і 5 % для окремих списків. Як і в Тоскані, виборці можуть вказати переваги щодо кандидатів і мають змогу голосувати за чоловіка й жінку одночасно. Так, обидва регіони використовують змішані пропорційні системи з премією більшості, що забезпечують представництво політичних сил і водночас сприяють формуванню стабільної більшості в регіональному парламенті. У таких системах виборці голосують за партії, а потім мандати розподіляються пропорційно до кількості голосів.

Двотурова мажоритарна система виборів популярна в низці регіонів держав ЄС, наприклад, у регіоні Франції Іль-де-Франс, де в першому турі всі кандидати беруть участь, а в другому – лише ті, хто набрав більше голосів у першому турі. Це дає змогу виграти тим, хто отримав більшість у другому турі.

Змішана виборча система, як комбінація двох вищевказаних систем, де частина місць розподіляється пропорційно, а інша частина – за мажоритарною системою, використовується, наприклад, у регіонах Німеччини – Баварії, Шлезвіг-Гольштейн.

Нетрадиційні виборчі системи, зокрема латеральне (непряме) голосування або вибори через єдиний список, використовують рідко, але трапляються в окремих регіонах Європи. Такі системи зазвичай не передбачають прямого голосування виборців за окремих кандидатів, а працюють через непрямі механізми, наприклад, коли одні органи (як-от регіональні парламенти) делегують представників до інших інституцій або впливають на рішення через консультації. У Швейцарії (яка не є членом ЄС, але є найбільш децентралізованою державою Європи), зокрема в кантоні Цюріх, є система, де виборець може голосувати за партійний список, але водночас впливати на розташування кандидатів у цьому списку – тобто комбінувати голос за партію з індивідуальними перевагами. Це забезпечує гнучкість і більший вплив виборця на конкретне представництво. Аналогічно, у Фінляндії та Швеції використовують відкриті списки, де виборець обирає не лише партію, а й кандидата в її складі. У деяких випадках, як у Нідерландах, місцеві ради можуть делегувати представників до інших органів (наприклад, до водних рад), що також має риси латерального або непрямого голосування. У межах багаторівневого управління ЄС елементи латерального впливу проявляються, наприклад, у діяльності таких мереж, як REGLEG чи CALRE, де регіональні парламенти Європи через координацію формують спільні позиції, які потім опосередковано впливають на рішення на рівні ЄС, хоча вони не мають формального права голосу в Європейському парламенті.

Іншим прикладом нетрадиційних виборчих систем є використання *багатомандатних округів (multi-member districts)*, де від одного виборчого округу обирається кілька депутатів. Це дає змогу досягти більш збалансованого та різноманітного представництва, особливо в регіональних парламентах країн ЄС, де важлива репрезентація різних політичних сил і соціальних груп. Наприклад, в Іспанії вибори до регіональних парламентів (наприклад, Парламент Каталонії чи Мадрида) проводяться в багатомандатних округах з використанням методу Д'Ондта. Кожна провінція є округом, і від неї обирається кілька депутатів. В Австрії кожна федеральна земля поділена на кілька багатомандатних округів під час виборів до ландтагів. Тут також застосовується пропорційна система з відкритими списками. Ірландія застосовує *систему єдиного передаваного голосу (STV, Single Transferable Vote)*. Це пропорційна виборча система, яка дозволяє виборцям ранжувати кандидатів за пріоритетом (1, 2, 3 тощо). Мандати розподіляються так, щоб якнайкраще відобразити переваги виборців, а надлишкові або невикористані голоси можуть «переходити» до наступних кандидатів згідно із цими перевагами (АСЕ, 2025). Система часто використовується в Ірландії, на Мальті, у деяких частинах Великої Британії) у багатомандатних округах для виборів до національного та місцевих парламентів, що дає змогу представити різні погляди з одного регіону. У виборах до регіональних парламентів Азорських островів та Мадейри Португалії використовують пропорційні системи в багатомандатних округах. Вони сприяють не лише інклюзивності, а й стабільнішому політичному плюралізму на регіональному рівні.

Нетиповою в ЄС є *система з обов'язковим голосуванням*, де голосування обов'язкове для всіх громадян, що унеможливорює абсентеїзм. У ЄС абсентеїзм заборонений лише у двох країнах – Бельгії та Люксембурзі. У Бельгії голосування

обов'язкове для громадян віком від 18 до 75 років. За неучасть без поважної причини накладається штраф від 40 до 80 євро, а за повторне порушення – від 80 до 200 євро. Якщо виборець не голосує більше чотирьох разів протягом 15 років, його можуть виключити з виборчого реєстру на 10 років та позбавити права обіймати публічні посади. У Люксембурзі також є обов'язкове голосування для громадян віком від 18 до 75 років. За неучасть без поважної причини накладається штраф від 100 до 250 євро, а за повторне порушення – від 500 до 1 000 євро. У інших країнах, як-от Греція, Болгарія та Кіпр, хоча голосування є обов'язковим законом, на практиці не застосовують санкції за неучасть (АСЕ, 2025).

У сучасному світі двокамеральні регіональні парламенти рідкісне явище, проте є країни, де така структура реально діє. Найяскравішим прикладом є Австралія, де п'ять із шести штатів (Новий Південний Уельс, Вікторія, Південна Австралія, Тасманія та Західна Австралія) мають двокамеральні регіональні парламенти, що складаються з нижньої палати (Legislative Assembly) та верхньої палати (Legislative Council). Подібна структура збереглася також у США, де всі штати, крім Небраски, мають двокамеральні законодавчі органи, що включають Палату представників (або аналогічну нижню палату) та Сенат (верхню палату). В Аргентині кілька провінцій, зокрема Буенос-Айрес, Мендоса, Сальта та Санта-Фе, також мають регіональні парламенти з двома палатами: сенатом і палатою депутатів. У країнах ЄС усі регіональні парламенти є однопалатними (АСЕ, 2025).

Застосування субсидіарності в державах ЄС з регіональною законодавчою автономією

Принцип субсидіарності є одним із фундаментальних засад функціонування Європейського Союзу, який забезпечує баланс між рівнями врядування, зокрема між національними та регіональними органами влади. У державах – членах ЄС, де регіони наділені законодавчими повноваженнями, а це 71 регіон семи держав – членів ЄС, реалізація цього принципу набуває особливої ваги, оскільки безпосередньо впливає на ефективність управління та дотримання демократичних стандартів (RLEG, 2025; European Committee of the Regions, 2025).

Стаття 2 Федеральної Конституції Австрії визначає Австрію як федеративну державу, що на національному рівні має двопалатну представницьку систему, що складається з *Національної ради* (Nationalrat), яка обирається пропорційною системою та другої палати – *Бундесрату* (Bundesrat або Federal Council), що представляє інтереси дев'яти федеральних земель (Bundesländer) на національному рівні та виконує роль палати регіонів і є інституційним каналом представництва земель у законодавчому процесі на національному рівні (Austrian Parliament, 2025). Члени Бундесрату не обираються напряму громадянами, а делегуються ландтагами земель (земельними парламентами) від 3 до 12 залежно від чисельності населення землі. Наприклад, більші землі, як Нижня Австрія чи Відень, мають більше представників, тоді як менші, як Бургенланд, менше. Загальна кількість членів може варіюватися, але зазвичай становить близько 61. Склад Бундесрату змінюється кожні вибори до земельних парламентів, відображаючи їхню поточну політичну конфігурацію. Бундесрат має обмежені законодавчі повноваження. Здебільшого він може лише відкласти (але не заблокувати) ухвалення закону, затвердженого Національною радою. Проте для законопроектів, що безпосередньо стосуються земель (наприклад, зміни до конституційного розподілу повноважень), згода Бундесрату є обов'язковою.

Стаття 15 Федеральної Конституції Австрії (B-VG або Bundes-Verfassungsgesetz) встановлює принцип загальної компетенції земель, і повноваження земель є симетричними. У грудні 2018 р. Національна рада та Бундесрат ухвалили реформу (Kompetenzvereinbarung) федерального розподілу компетенцій між Бундом та Землями. Пакет реформ набув чинності в січні 2020 р. та вніс фундаментальні зміни до Übergangsgesetz 1920 (перехідного закону 1920 року). Предметом поправок була ст. 12 B-VG, яка перелічує законодавчі повноваження федерального рівня (рамкові закони), які кожна земля має право реалізувати за допомогою імплементаційних законів. Реформа роз'єднала компетенції Бунду та Земель і скасувала низку прав взаємної згоди федерального уряду та Земель. Зокрема, лише політика щодо бідності, санаторіїв та будинків для людей похилого віку, а також електроенергії, продовжує регулюватися ст. 12 B-VG (European Committee of the Regions, 2025). У цих трьох сферах Бунд продовжує відповідати за основне законодавство, тоді як землі відповідають за його впровадження та виконання. Інші питання, які раніше регулювалися ст. 12 B-VG, як-от земельна реформа, захист рослин, природні лікувальні ресурси, вимоги до охорони здоров'я в санаторіях, а також захист материнства, немовлят та молоді, тепер регулюються ст. 15 B-VG і стали виключною компетенцією земель. Так, конституційна реформа 2018 року запровадила далекосяжні зміни та перенесла компетенції з федерального на регіональний рівень. Земля відповідає за будь-яку сферу законодавства чи управління, яка не входить безпосередньо до компетенції федерального рівня, наприклад, просторове планування, охорона навколишнього середовища, законодавство про планування, транспорт (Austrian Parliament, 2025).

Земельні ландтаги Австрії (Landtage) – це законодавчі органи дев'яти федеральних земель, які формуються шляхом прямих виборів за системою відкритих партійних списків із пропорційним представництвом. Виборча система передбачає багатомандатні округи в межах кожної землі. Місця спершу розподіляються за квотою Гейра в округах (кожна партія отримує стільки мандатів, скільки разів її кількість голосів в окрузі перевищує квоту, а сама квота обчислюється шляхом ділення кількості голосів всіх виборців, які проголосували за партію, що подолали виборчий бар'єр (зазвичай 4 %, іноді 5 %) на кількість місць в Ландтазі), а залишкові – на рівні землі за методом Д'Ондта, щоб забезпечити загальну пропорційність. Виборці можуть не лише голосувати за партію, а й надавати переваги окремим кандидатам, впливаючи на черговість списку. Активне виборче право мають громадяни із 16 років, пасивне – з 18. Наприклад, у Верхній Австрії, Бургенланді й Нижній Австрії кількість депутатів варіюється від 36 до 56, залежно від населення (Wahlrecht.at, 2025; Landtagswahlen, 2025; Austrian Parliament, 2025; Der Standard, 2023).

Королівство Бельгія було утворене в 1830 р. як унітарна держава. Проте неоднорідність суспільства, зокрема напруженість між фламандською та франкомовною спільнотами, зумовили необхідність трансформації в напрямі федералізації. Починаючи з 1970 р. країна пройшла через шість раундів інституційних реформ (1970, 1980, 1988–1989, 1993, 2001, 2011–2014), які перетворили Бельгію на складну асиметричну федерацію з багаторівневою структурою влади та чітко визначеним розподілом законодавчих повноважень (Keating & Wilson, 2014).

Національний парламент Бельгії містить дві палати: Палату представників та Сенат. Нижня Палата представників налічує 150 депутатів, обраних на основі пропорційного представництва, є основним законодавчим органом країни,

ухвалює закони, контролює уряд та розглядає бюджет. Сенат – верхня палата, яка налічує 60 сенаторів, 50 з яких обирають з числа депутатів регіональних парламентів, а решта 10 є представниками спільноти, яких обирають за принципом пропорційного представництва. Сенат має консультативну роль, хоча має повноваження в процесі законодавства, зокрема, у ратифікації деяких законів (European Committee of the Regions, 2025).

Сучасна бельгійська федеративна модель базується на трьох територіальних регіонах – Фландрії, Валлонії та Брюссельському столичному регіоні – і трьох мовних спільнотах – фламандській, французькій та німецькомовній (Vandenbergh, 2023). Ця подвійна структура створює специфічну матрицю компетенцій, у межах якої регіональні парламенти виконують ключову роль у формуванні законодавчої політики на субнаціональному рівні. При цьому території спільнот і регіонів не збігаються, що підсилює асиметрію інституційної архітектури.

Згідно з Конституцією та спеціальними законами, кожен регіон має власний парламент і уряд, які мають повноваження ухвалювати декрети, що мають силу закону в межах їх юрисдикції. Так, регіональний парламентаризм у Бельгії наділений повноцінною законодавчою прерогативою, що є винятком порівняно з багатьма іншими європейськими федераціями. Це закріплює автономність регіонів у здійсненні публічної влади в таких сферах, як економіка, транспорт, інфраструктура, навколишнє середовище, житлова політика та місцеве самоврядування.

Законодавчі органи на субнаціональному рівні представлені п'ятьма парламентами: 1) *Фламандський парламент* (124 депутати) – єдиний для Фламандського регіону та фламандської спільноти; 2) *Парламент Валлонського регіону* (75 депутатів); 3) *Парламент Брюссельського столичного регіону* (89 депутатів) – з розподілом на фламандськомовну та франкомовну групи; 4) *Парламент Французької спільноти* (94 депутати), що формується з депутатів Валлонії та Брюсселя; 5) *Парламент Німецькомовної спільноти* (25 депутатів).

На регіональному рівні в Бельгії застосовують пропорційну виборчу систему з відкритими партійними списками. Вибори до парламентів Фландрії, Валлонії, Брюссельського регіону та Німецькомовної спільноти відбуваються в багатомандатних округах, які відповідають провінційним чи адміністративним поділам. Розподіл мандатів здійснюється за методом д'Ондта. Парламент Валлонського регіону налічує 75 депутатів, обраних на п'ятирічний термін за пропорційною системою на основі 11 виборчих округів. У випадку Фламандського парламенту 118 депутатів обирають у Фландрії, а 6 – від Брюссельського регіону, але тільки з правом участі в справах спільноти. У Брюссельському столичному парламенті голосування відбувається окремо за фламандськими та франкомовними списками, що відображає мовний поділ електорату. 72 місця призначено франкомовним депутатам, 17 – фламандськомовним. Парламент Французької спільноти формується непрямым шляхом. До його складу входять депутати Валлонського парламенту (75 осіб) та 19 депутатів парламенту Брюсселя, обраних від франкомовних списків. Завдяки цим механізмам виборча система регіонального рівня дає змогу досягти високого ступеня політичного представництва, водночас зберігаючи баланс між мовними спільнотами. Це також запобігає домінуванню однієї політичної сили, сприяючи формуванню коаліційних урядів (Béland & Lecours, 2018).

Усі регіональні парламенти уповноважені ухвалювати декрети, які мають силу закону. Законодавчий процес регіональних парламентів є автономним і не підпорядковується федеральному парламенту. Взаємодія між рівнями врегульовується принципом невідпорядкування – тобто між федеральним і регіональним рівнями не існує ієрархії, а кожен рівень самостійно відповідає за визначені в Конституції компетенції. Контроль за межами повноважень здійснюють Конституційний суд (що має право скасування законів або декретів, які порушують конституційні норми) та Державна рада, яка здійснює попередню правову експертизу актів та може визнавати неконституційними адміністративні рішення (Brenton, 2022).

Після другої державної реформи (1980) Фландрія та Валлонія отримали власні парламенти й уряди, а інституції Брюссельського столичного регіону були створені в межах третьої реформи (1988–1989). Особливістю бельгійського федералізму стало рішення Фламандського регіону та спільноти про інституційне злиття, унаслідок чого утворено єдиний парламент та уряд із консолідованими повноваженнями. Інші суб'єкти федерації залишилися з окремими структурами.

Ще одним аспектом регіонального парламентаризму є децентралізоване управління провінціями та муніципалітетами. У 1995 р. в процесі федералізації провінція Брабант була розділена на три частини: франкомовну провінцію Валлонський Брабант, нідерландомовну провінцію Фламандський Брабант та двомовний Брюссельський столичний регіон. Відповідні повноваження у столиці здійснюють на рівні Комісій громад (фламандської, французької та спільної), а також урядом Брюссельського столичного регіону.

Суттєві зрушення відбулися у сфері фінансової автономії. Спеціальний закон про фінансування (1989, змінений у 2001 р.) передбачив передачу фіскальних повноважень регіонам та спільнотам. Відтоді понад 90 % доходів субнаціональних утворень формуються завдяки податковим надходженням, що значно посилило їхню законодавчу та фінансову автономію. Федеральне законодавство втрачає чинність після ухвалення відповідного регіонального декрету в делегованій сфері.

Шоста державна реформа (2011–2014), закріплена угодою «Метелик», ще більше зміцнила законодавчі можливості регіонів. Вона передбачала реформу судової системи (зокрема, поділ округу ВНВ (Bruxelles-Hal-Vilvorde) – колишнього виборчого округу в Бельгії, що об'єднував двомовний Брюссель із переважно нідерландськомовними районами Халле та Вілворде), що був ліквідований у 2012 році через мовно-політичні суперечки між фламандською та франкомовною спільнотами); передачу компетенцій у соціальній, ювенальній, культурній сферах; зміну принципів організації провінцій; створення Брюссельської столичної спільноти для координації міжвладної співпраці. Після цієї реформи Фламандський парламент передав частину провінційних повноважень (спорт, молодь, культура, добробут) на рівень спільноти, що засвідчило асиметричність федералізму (Bouteca, Devos, & Mus, 2013).

Особливе місце в регіональній моделі посідають муніципалітети зі спеціальними повноваженнями. Це територіальні одиниці, де через мовне розмаїття жителям надають адміністративні послуги мовою, відмінною від офіційної для відповідного регіону. Таких муніципалітетів у Бельгії налічується 27, і їх діяльність регулюється спеціальним законодавством про мовний режим.

Так, регіональний парламентаризм у Бельгії демонструє приклад складного, функціонального та ефективного багаторівневого управління, у якому законодавчі органи субнаціонального рівня наділені реальними повноваженнями в зна-

чному колі сфер. Завдяки постійним реформам та високому рівню юридичної врегульованості система забезпечує баланс між єдністю держави та автономією регіонів, створюючи унікальну модель європейського федералізму.

Фінляндія є парламентською республікою відповідно до Конституції 1999 року, із чітким поділом між главою держави (Президентом) та виконавчою владою, яку очолює Прем'єр-міністр (Finland. Constitution, 2000). Законодавча влада зосереджена в однопалатному Парламенті (Eduskunta/Riksdagen), який налічує 200 депутатів, включно з одним представником від автономної провінції Аланд.

Незважаючи на унітарний характер, Фінляндія має децентровану адміністративну систему з тривірневою ієрархією: центральний, регіональний та місцевий рівні. На відміну від багатьох федеративних держав, материкова Фінляндія не має органів регіонального самоврядування з виборними законодавчими органами, а регіональні ради функціонують як міжмуніципальні адміністративні структури без законодавчих прерогатив.

Винятком у цій системі є *Аландські острови* – самоврядна одномовна провінція з 1921 р., що має власний уряд і парламент (*Ålands lagting*), який є однопалатним законодавчим органом, що налічує 30 депутатів, обраних на чотирирічний термін. Вибори проводять за пропорційною системою з використанням методу Д'Онדה. Законодавчі повноваження Аландів ґрунтуються на Законі про автономію (*Itsehallintolaki/Självstyrelselagen*), який визначає виключну компетенцію місцевого парламенту в низці внутрішніх питань, включно з освітою, охороною здоров'я, культурою, навколишнім середовищем, місцевим оподаткуванням, транспортом, зв'язком тощо. Аландський парламент має законодавчу прерогативу, і акти, затверджені в його межах повноважень, не підлягають перегляду або скасуванню фінським парламентом. Фінська та аландська правові системи існують паралельно в межах компетенцій, без ієрархії між їхніми нормами.

Натомість у материковій частині регіональні ради (*maakunnan liitto/landskapsförbund*), що існують у 18 провінціях, є обов'язковими об'єднаннями муніципалітетів, які виконують координувальну роль у сфері регіонального розвитку, планування, освіти та управління проектами ЄС. Вони не мають виборчих законодавчих органів, а рішення ухвалюють представники місцевих муніципалітетів. Їх фінансування надходить від муніципалітетів, центрального уряду та структурних фондів ЄС.

Попри спроби реформ, включно з масштабною реформою охорони здоров'я 2016–2019 рр., яка передбачала створення 18 обраних регіональних рад, Фінляндія наразі не має інституціоналізованого регіонального парламентаризму поза межами Аландів. Уряд Санни Марін у 2019 р. поновив ці плани, орієнтуючись на створення легітимізованого регіонального рівня, проте станом на 2024 р. законодавчі ініціативи не завершені.

Так, єдиним субнаціональним рівнем у Фінляндії з повноцінними законодавчими прерогативами є Аландські острови, що утворюють унікальний приклад автономного регіонального парламентаризму в межах унітарної держави. Усі інші регіональні утворення діють у межах делегованих повноважень центральної влади або міжмуніципальної співпраці (Member States, 2025)

Федеративна Республіка Німеччина, згідно зі статтею 20(1) Основного закону (Germany, 2025), є федеративною державою, у якій розподіл влади чітко структурований між центральним (федеральним) та регіональним (земельним)

рівнями. Законодавча влада в Німеччині здійснюється бікамеральним парламентом, який складається з *Бундестагу* (нижньої палати) та *Бундесрату* (верхньої палати). Бундестаг формується шляхом загального прямого голосування за змішаною виборчою системою: половина депутатів обирається за мажоритарною системою в одномандатних округах, інша половина – за пропорційною системою із партійних списків. Цей принцип поєднує елементи персонального представництва з пропорційним розподілом голосів. Бундесрат, своєю чергою, не є обраним органом, а формується з представників урядів 16 федеральних земель (Länder). Кожна земля має від 3 до 6 голосів, залежно від кількості населення, але голосує як єдиний суб'єкт (Germany, 2025). Це дає змогу регіональним урядам брати безпосередню участь у національному законотворчому процесі.

Характерною особливістю німецького парламентаризму є розмежування законодавчої ініціативи та прерогатив між федеральним центром і землями. Обидві палати можуть ініціювати законопроекти, однак реалізація законодавчих повноважень залежить від типу компетенції, визначеної Конституцією. Законопроекти поділяють на: 1) «законопроекти, що потребують згоди» – стосуються змін до Основного закону, бюджетної політики або питань, що зачіпають компетенції земель. Вони можуть бути прийняті лише за умови схвалення як Бундестагом, так і Бундесратом; 2) «заперечувальні законопроекти» – ті, які може ветоувати Бундесрат, але вето може бути подолане більшістю голосів у Бундестазі.

Щодо регіонального парламентаризму, кожна із 16 земель має власну конституцію та парламент (Landtag), що обирається громадянами землі за пропорційною виборчою системою. Ці парламенти наділені законодавчою прерогативою в усіх сферах, які не зарезервовані за федерацією. Згідно зі статтею 70 Конституції Німеччини (Germany, 2025), землі мають виключне право законодавства, якщо федеральна конституція прямо не передбачає інше. Основні сфери виключної компетенції земель вміщують: освіту (шкільництво, університети), культуру, місцеве самоврядування, поліцію, частково охорону здоров'я та медицину (Member States, 2025)

У сфері конкурентної законодавчої компетенції, передбаченої статтями 72 і 74 Основного Закону (Germany, 2025), землі можуть ухвалювати закони доти, доки Федерація не скористається своїм правом і не ухвалить власний закон. Водночас у шести сферах (зокрема, екологія, освіта, будівництво) землі з 2006 року отримали право відступати від федерального законодавства, що стало унікальним прецедентом для німецької федерації.

У межах адміністративної системи, землі також є ключовими виконавцями федерального законодавства. Стаття 83 Основного Закону визначає, що «федеральні закони виконуються землями як справи їхньої власної компетенції», якщо інше не передбачено Конституцією. Так, навіть якщо законодавча ініціатива належить Федерації, практична реалізація законів часто покладається саме на уряди земель (Germany, 2025).

Окрім того, на місцевому рівні (муніципалітети та райони) діє принцип локального самоврядування, гарантований Конституцією (ст. 28), що передбачає право громад на самостійне вирішення локальних питань у межах закону, включно з ухваленням підзаконних актів, управлінням бюджетом і встановленням місцевих податків (Germany, 2025). У підсумку, федеративна система Німеччини забезпечує збалансоване співіснування національного й регіонального рівнів влади, з ефективним розподілом законодавчих повноважень і демократичними

виборчими процедурами на кожному рівні. Особливо важливою є законодавча автономія парламентів земель, яка забезпечує їм вплив на формування політики у власних юрисдикціях – від освіти до внутрішньої безпеки.

Італійська Республіка є складною унітарною державою, має глибокий рівень регіоналізації. Відповідно до Конституції, країна поділяється на 20 регіонів, серед яких п'ять мають спеціальний статус автономії – це Сицилія, Сардинія, Фріулі-Венеція-Джулія, Валле-д'Аоста (Аоста-Валле) та Трентіно-Альто-Адідже (з автономними провінціями Тренто і Больцано). Ці автономії були передбачені ще в оригінальному тексті Конституції 1948 року з урахуванням історичних, культурних та мовних особливостей (Italy. Constitution, 1947).

Усі автономні регіони мають власні регіональні парламенти, що ухвалюють нормативні акти у формі законів, а також статuti, які мають силу конституційного закону та визначають інституційний устрій регіону, порядок формування органів влади, виборчу систему, організацію виконавчої влади та внутрішні процедури. Ці регіони мають ширші законодавчі повноваження, ніж регіони зі звичайним статусом. Вони можуть законодавчо врегульовувати питання у сферах, що в інших регіонах належать до державних або спільних повноважень, зокрема: освіта, охорона здоров'я, місцева поліція, транспорт, лісове господарство, інфраструктура, місцеве правосуддя (напр. мирові суди), а також збереження культурної спадщини. Деякі з регіонів, як-от Валле-д'Аоста та Південний Тіроль (Больцано), мають офіційний статус багатомовних й ухвалюють закони кількома мовами.

Наприклад, *Парламент Сицилії – Регіональна Асамблея* (Assemblea Regionale Siciliana) налічує 70 депутатів, для обрання яких використовується змішана виборча система. 62 депутати обирають за пропорційною системою з відкритими списками, решта – за мажоритарною системою в одномандатних округах. Є преміальний бонус для переможця – це виборчий механізм, за яким партія або коаліція, що отримує найбільшу кількість голосів, одержує додаткові мандати для забезпечення стабільної парламентської більшості. Повноваження Асамблеї достатньо широкі, зокрема власна податкова система та розширена фінансова автономія.

Парламент Сардинії (Consiglio Regionale della Sardegna) налічує 60 депутатів, обраних пропорційною виборчою системою з преміальним мандатом для коаліції, що отримала більшість (для забезпечення стабільності). Є бар'єр у 5 % для партій. Уповноважена ухвалювати законодавчі рішення з питань охорони здоров'я, культурної політики, мовної автономії (сардинська мова визнається як регіональна), планування місцевого розвитку (Consiglio regionale della Sardegna, 2025). Стаття 15 Конституційного закону 1948 р. про спеціальний статус Сардинії (Normattiva, 1948) вказує, що регіональними органами є: регіональна рада, регіональний уряд та президент регіону. Регіональний закон, схвалений Регіональною Радою абсолютною більшістю його членів, визначає форму правління Регіону та, зокрема, порядок виборів на основі принципів представницькості. У разі обрання Президента регіону Радою регіону Рада розпускається, якщо вона не може функціонувати через неможливість сформувати більшість протягом шістдесяти днів після виборів або в разі відставки самого Президента. Регіональний закон доводиться до відома Уряду Республіки, який може порушити питання щодо його конституційної легітимності в Конституційному суді протягом тридцяти днів з моменту його опублікування. Закон виноситься на регіональний референдум, порядок проведення якого встановлюється відповідним регіональним законом,

якщо протягом трьох місяців з дня його опублікування цього вимагатиме одна п'ятдесятя частина виборців області або одна п'ята частина членів регіональної ради. Якщо закон схвалено більшістю у дві третини голосів членів Регіональної ради, референдум проводиться лише в тому випадку, якщо протягом трьох місяців з моменту його опублікування вимога підпише одна тридцята частина осіб, які мають право голосу на виборах Регіональної ради (Italia. Legge ...Sardegna, 1948).

Регіон Фріулі-Венеція-Джулія (Friuli-Venezia Giulia) має статус прикордонного регіону з міжнародними функціями, окремий фінансовий режим, можливість міжнародної співпраці із сусідніми державами. Парламент регіону – Регіональна рада (Consiglio Regionale del Friuli-Venezia Giulia – налічує 49 депутатів, обраних змішаною виборчою системою з преміальним бонусом: коаліція або партія, що здобула відносну більшість, може отримати до 55 % місць у регіональній раді для стабільного урядування. Це закріплено в Законі № 17/2007 регіону. Якщо жодна коаліція не отримала абсолютної більшості, але одна має відносну перевагу – вона автоматично отримує додаткові місця, щоб досягти 55 % складу ради. Це правило застосовується лише у разі, якщо обраний президент регіону є частиною цієї коаліції. Мета – забезпечити керованість й уникнути політичної нестабільності. Також гарантовано місця для представників словенської мовної меншини та словенської громади, яке забезпечується через спеціальну виборчу систему, яка гарантує принаймні одне місце для списку, що представляє цю меншину, за умови отримання ним не менш ніж 1 % голосів на регіональному рівні. Це положення впроваджене Законом № 17 від 18 червня 2007 року, що визначає форму правління регіону та регіональну виборчу систему відповідно до статті 12 Статуту автономії. На останніх регіональних виборах у квітні 2023 р. словенська меншина здобула лише одне місце в регіональному парламенті, що є найменшою кількістю представників цієї спільноти за всю історію. Попередніми роками кількість словенських депутатів коливалася від 1 до 5 осіб.

Парламент регіону Валле-д'Аоста (Valle d'Aosta) Рада долини (Conseil de la Vallée) – це 35 депутатів, які обираються пропорційною виборчою системою з преміальним бонусом для коаліції, що отримала відносну більшість. Регламентований захист франкомовної громади, тож робота парламенту ведеться двома мовами італійською та французькою. Регіон має широку культурну автономію, систему освіти з франкомовними школами, особливий режим місцевого управління.

Регіон Трентіно-Альто-Адідже (Trentino-Alto Adige / Südtirol) містить дві автономні провінції – Тренто і Больцано, кожна з яких має власну раду з законодавчими повноваженнями – Раду автономної провінції Тренто (Consiglio della Provincia autonoma di Trento) та Парламент автономної провінції Больцано-Південний Тіроль (Landtag der Autonomen Provinz Bozen-Südtirol). Кожен із цих законодавчих органів налічує 35 депутатів, обраних пропорційними виборчими системами із забезпеченням етнічних квот (для німецької, італійської та ладинської мовних груп). У провінції Больцано особливістю є те, що кожен кандидат, реєструючись на вибори, зобов'язаний офіційно задекларувати належність до однієї з трьох мовних груп – німецької, італійської або ладинської. Після виборів результати підлягають перевірці на відповідність мовному складу населення, зафіксованому в останньому офіційному переписі (Ethnic Census). Відповідно до даних перепису 2011 року, німецька мовна група становила приблизно 69 % населення провінції, італійська – близько 26 %, а ладинська – близько 4,5 %. Ці пропорції слугують еталоном для оцінки мовного балансу в складі ради. Якщо після

виборів одна з мовних груп отримує непропорційно більше місць, ніж це передбачено на основі перепису, процедура перегляду передбачає коригування – зокрема, через призначення додаткових радників без права голосу або інші механізми балансу. Цей підхід гарантує, що жодна мовна група не отримає домінуючого впливу всупереч демографічній структурі й забезпечує стабільне, інклюзивне самоврядування в багатомовному регіоні. Такий механізм унікальний не лише в Італії, а й у Європі, і вважається моделлю інституційного захисту прав меншин.

У провінції Тренто також гарантовано представництво трьох основних мовних груп: німецької, італійської та ладинської за таким саме принципом, як в Больцано. Провінційний уряд Тренто налічує президента та кількох віцепрезидентів і міністрів. Композиція уряду теж повинна відображати пропорційне представництво мовних груп, зокрема: один віцепрезидент повинен бути представником німецькомовної групи, інший – італійськомовної, а представник ладинської групи може бути включений за згодою більшості. Повноваження обох регіональних рад демонструє максимальний рівень автономії – власна освітня система, культурна політика, охорона здоров'я, охорона навколишнього середовища, мовна політика.

Усі п'ять автономій Італії мають фінансову автономію, що передбачає право на збір частини податків, а також бюджетну самостійність. Це передбачено їхніми статутами, ухваленими як конституційні закони, що означає можливість їх зміни лише за складною парламентською процедурою на національному рівні. Ці регіони, як й інші, можуть брати участь у формуванні позицій Італії в ЄС, особливо в питаннях, що належать до їхньої компетенції. Закон також дає їм змогу за певних умов ініціювати оскарження актів ЄС перед Судом ЄС через уряд Італії. Так, автономні регіони Італії є прикладом поглибленого регіонального парламентаризму, де наявні власні виборчі системи, місцеві парламенти із законодавчими повноваженнями, спеціальний фінансовий режим і широкі повноваження у ключових сферах публічної політики. Вони демонструють різні моделі співіснування національного та регіонального рівнів у межах унітарної, але гнучко регіоналізованої держави.

Португалія є республікою з парламентською демократією, заснованою на Конституції 1976 року (Portugal. Constitution, 1974). Національний парламент – однопалатний (Assembleia da República), членів якого обирають на чотири роки за пропорційною виборчою системою. Уряд очолює прем'єр-міністр, а президент республіки обирається на п'ять років.

Португалія є асиметрично регіоналізованою державою, що має три рівні управління: центральний, регіональний (автономні регіони) та місцевий. Хоча в 1990-х роках спроба створення регіональних урядів була відхилена на референдумі, дві автономні області – Азорські острови та Мадейра – зберігають спеціальний автономний статус, закріплений Конституцією з 1976 року. У кожному з автономних регіонів функціонує власний регіональний парламент, що має значну законодавчу автономію.

Асамблея Азорських островів (Assembleia Legislativa da Região Autónoma dos Açores) налічує 57 депутатів, яких обирають за пропорційною виборчою системою. Законодавча автономія Асамблеї Азорських островів передбачає можливість розробки й ухвалення законів у різних сферах, як-от сільське господарство, рибальство, охорона навколишнього середовища та інші, що стосуються безпосередньо регіональних інтересів.

Асамблея Мадейри (*Assembleia Legislativa da Região Autónoma da Madeira*) налічує 47 депутатів, яких обирають за пропорційною виборчою системою. Асамблея володіє законодавчою автономією з питань місцевого управління, включно з розвитком інфраструктури, туризму, сільського господарства та інших аспектів життя регіону.

Парламенти Азорських островів та Мадейри мають власні органи влади, включно з президентом регіонального уряду й регіональними секретарів. Ці органи займаються питаннями, що стосуються розвитку регіонів, включно із сільським господарством, навколишнім середовищем, транспортом, освітою, охороною здоров'я тощо.

Важливим аспектом є те, що автономні регіони мають законодавчу автономію, можуть розробляти та ухвалювати власні закони в межах своїх повноважень, однак питання зовнішньої політики, оборони та внутрішньої безпеки залишаються в компетенції центрального уряду.

Азорські острови та Мадейра мають пряме представництво в національному парламенті – *Assembleia da República* – через окремі виборчі округи, що забезпечує захист їхніх інтересів на національному рівні. Азорські острови обирають трьох депутатів, а Мадейра має двох депутатів, які обираються за пропорційною системою.

Отже, система формування регіональних парламентів у Португалії є важливою частиною політичної структури країни. Виборчі системи автономних регіонів сприяють справедливому представництву мовних, культурних і соціальних груп, що забезпечує інклюзивність та ефективне управління на місцевому й регіональному рівнях.

Іспанія є децентралізованою унітарною державою з парламентською монархією за Конституцією 1978 р. (Sanjaume-Calvet & Paneque, 2023). Водночас її часто називають «квазіфедерацією» або «регіоналістичною» державою (Del Pino & Colino, 2024; Moreno Fuentes, (2016)). Її парламент (*Cortes Generales*) двопалатний і складається з Конгресу депутатів (*Congreso de los Diputados*) та Сенату (*Senado*). Конгрес налічує 300–400 депутатів, яких обирають за пропорційною виборчою системою, де кожен з 52 виборчих округів (по одному для кожної провінції та два для міст Сеута й Мелілья) обирає певну кількість депутатів залежно від чисельності населення. Для розподілу мандатів застосовується метод Д'Онדה, що дає змогу пропорційно розподіляти голоси між партіями, при цьому великі партії мають певну перевагу. Однак для отримання мандатів партії повинні набрати не менш ніж 3 % голосів у своєму окрузі. Ця система гарантує пропорційне представництво в парламенті, забезпечуючи справедливий розподіл місць відповідно до підтримки партій у кожному окрузі. Сенат Іспанії є палатою територіального представництва і налічує 266 senatorів. З них 208 senatorів обирають безпосередньо громадяни через загальні вибори, що відбуваються за системою відносної більшості у кожній з 50 провінцій Іспанії. Кожна провінція має певну кількість senatorів, пропорційну її населенню, з мінімумом у 4 senatorи для кожної провінції, за винятком Канарських островів і Балеарських островів, які мають більше senatorів через їхні географічні особливості. У сенаті використовують виборчу систему відносної більшості, що означає, що партії, які отримують більшість голосів у провінціях, отримують відповідну кількість мандатів. Що стосується 58 senatorів, то їх призначають регіональні асамблеї кожної з Автономних Спільнот Іспанії. Кожна автономна спільнота має право вибрати одного senatora від своєї асамблеї, а також додаткових senatorів, число яких визначається кількістю жителів у кожній території (один senator на кожен мільйон жителів). Ці призначення

здійснюються за пропорційною системою, що відображає політичний склад регіональних парламентів. Такий механізм забезпечує рівноправне представництво різних регіонів Іспанії в сенаті, даючи їм можливість впливати на національні законодавчі процеси відповідно до їх чисельності та політичної ситуації. Незважаючи на те що Сенат має обмежені повноваження порівняно з Конгресом, він відіграє важливу роль у збереженні єдності держави. Зокрема, Сенат може застосовувати статтю 155 Конституції, яка дозволяє вживати заходів проти урядів автономних громад у випадку їх порушення Конституції (що було реалізовано лише один раз – у 2017 році щодо Каталонії) (Moreno Fuentes, 2016).

Іспанія є територіально розподіленою країною, яка містить 17 автономних громад і 2 автономні міста, кожне з яких має власний парламент і велику законодавчу автономію. Згідно зі статтею 137 Конституції Іспанії, країна має три рівні влади: центральний, регіональний і місцевий. Кожна автономна громада має власний Статут автономії, що регулює її повноваження, а також забезпечує можливість для законодавчих органів автономних громад ухвалювати закони з широкого кола питань, як-от освіта, охорона здоров'я, культура, соціальне забезпечення тощо (Sánchez-Ferrer & Torcal, 2024).

Історично Іспанія пережила період сильного централізованого управління під час диктатури Франко, після чого Конституція 1978 року проголосила країну як «Державу автономій» (Estado de las Autonomías), що дало змогу створити автономні громади. Процес створення автономних громад був складним і різноманітним. Найперше це стосувалося Країни Басків, Каталонії, Галісії та Андалусії, які використовували спеціальний прискорений процес ухвалення своїх Статутів автономії.

У таких автономних громадах, як Країна Басків та Наварра, продовжує діяти *система фюрального права*, що походить від середньовічних привілеїв, які ці регіони мали щодо фінансів, правосуддя та управління. Ця система дає їм фінансову автономію, зокрема, можливість установлювати власні податки та збирати податки на місцевому рівні, що забезпечує значну економічну самостійність. Крім того, обидва регіони мають особливі правові повноваження, включно з контролем над місцевою поліцією та судовими органами, і можуть ухвалювати закони в межах своїх територій. У Країні Басків та Наваррі діють окремі парламенти, що мають широкі законодавчі повноваження в питаннях економіки, освіти та культури. Співпраця із центральним урядом Іспанії регулюється через спеціальні угоди, що дозволяють цим громадам контролювати свої фінанси без прямого втручання держави. Завдяки таким особливостям ці регіони є значно більш автономними порівняно з іншими автономними громадами Іспанії, що робить фюральне право важливим елементом регіоналізму в країні.

Інші регіони здійснили процес ухвалення своїх автономних статутів через загальний порядок. Пізніше, у 2004 році, деякі автономні громади здійснили реформу своїх Статутів з метою розширення своєї автономії.

Автономні громади мають значні повноваження, зокрема у сфері виборчого права (у регіональних парламентах кожна автономна громада має власну виборчу систему, зазвичай пропорційну, хоча в деяких регіонах можуть бути варіації), організації регіональних урядів, урбаністичного розвитку, культурної спадщини, соціальних послуг, охорони здоров'я тощо. Ці громади мають право ухвалювати закони, що відповідають їхнім конкретним потребам, за умови, що ці закони не суперечать Конституції чи державним законам.

В Іспанії назви регіональних парламентів варіюються залежно від історичних особливостей. Так, в Андалусії парламент має назву Хунта де Андалусія (Junta de Andalucía), у Каталонії – Парламент Каталонії (Parlament de Catalunya), у Галісії – Парламент Галісії (Parlamento de Galicia), у Країні Басків – Законодавча Асамблея Країни Басків (Asamblea Legislativa de Euskadi), у Наваррі – Парламент Наварри (Parlamento de Navarra), на Канарських островах – Парламент Канарських островів (Parlamento de Canarias) тощо. Законодавчі повноваження автономних парламентів передбачають створення законодавчих ініціатив, ухвалення законів і контроль за виконанням державної політики в межах їхньої компетенції. Вони мають право на розробку місцевого законодавства в питаннях, що не входять до виключної компетенції держави. Країна Басків і Наварра мають особливі фінансові повноваження, що дозволяють їм регулювати податкову систему на місцевому рівні, зберігаючи значну економічну самостійність. Водночас автономні громади можуть брати участь у законодавчому процесі на рівні Європейського Союзу через іспанську делегацію і через спеціальні органи для координації з іншими регіонами.

Конфлікти між центральним урядом та автономними громадами часто вирішуються через Конституційний суд Іспанії, який є арбітром у випадках суперечок щодо компетенцій між центральною та регіональною владою.

Так, Іспанія є прикладом країни з високим рівнем регіоналізму, де автономні громади мають значні повноваження й можуть законодавчо впливати на різні аспекти життя своїх громад, зберігаючи при цьому певну єдність і консенсус на національному рівні.

Ці країни є яскравими прикладами субнаціонального управління, де регіональні органи влади мають можливість ухвалювати закони, що відображають особливості локальних потреб та забезпечують ефективне управління на більш детермінованому рівні. Майже 45 % населення ЄС покладаються на ці регіональні уряди у розробці та забезпеченні екологічних, економічних та соціальних переваг, що надаються ЄС.

Регіони із законодавчими повноваженнями мають легітимні компетенції, що є результатом політичної та конституційної структури держав-членів, частиною яких вони є. Щоб забезпечити виконання цими регіонами зобов'язань, що випливають з їхніх конституційних правил, вони повинні бути безпосередньо залучені до законодавчого процесу, а їх участь має бути покращена, і це важливо для розуміння механізмів децентралізації та демократичного управління в Європейському Союзі.

Значення регіонального парламентаризму в міжпарламентській взаємодії та Системі раннього попередження в ЄС

Регіональний парламентаризм у Європейському Союзі стає дедалі важливішим інструментом у межах міжпарламентських відносин як у горизонтальному, так і у вертикальному вимірі.

Процес європейської інтеграції довгий час ігнорував роль субнаціональних утворень, незважаючи на те що в деяких країнах, зокрема в Німеччині, національні землі (Länder) мали значні повноваження ще з моменту створення Європейських Спільнот.

Регіональний вимір у європейських договорах донедавна залишався непоміченим, що отримало назву «Landesblindheit» – «сліпота на землі».

Вперше регіони були згадані в Єдиному європейському акті 1986 року в контексті політики згуртованості, а Комітет регіонів був створений через Маастрихтський договір 1992 року. Протягом тривалого часу саме національні уряди відігравали центральну роль у процесах ухвалення рішень у Європі, а національні парламенти держав-засновників мали обмежену участь у цих процесах, зокрема вперше були офіційно згадані в Маастрихтському договорі лише у формі необов'язкової декларації.

Завдяки Лісабонському договору 2009 року, роль регіональних парламентів змінилася з пасивного спостерігача на частково залучену сторону в процесі ухвалення рішень ЄС, особливо в контексті реалізації принципу субсидіарності, закріпленого в ст. 5(3) Договору про Європейський Союз (ТЕУ). Ця стаття визначає принцип так: «Згідно з принципом субсидіарності, у сферах, які не належать до виключної компетенції Союзу, він діє лише тоді й настільки, наскільки цілі запропонованої дії не можуть бути досягнуті державами-членами – як на центральному, так і на регіональному чи місцевому рівнях, – але краще досягаються на рівні Союзу з огляду на масштаб або наслідки такої дії. Інституції Союзу застосовують принцип субсидіарності відповідно до положень Протоколу про застосування принципів субсидіарності та пропорційності. Національні парламенти забезпечують дотримання принципу субсидіарності відповідно до процедури, викладеної в цьому Протоколі».

Механізм контролю за дотриманням цього принципу, відомий як Система раннього попередження (Early Warning System, EWS або СРП), детально описано у Протоколах № 1 і № 2, доданих до Договорів ЄС. СРП в ЄС дозволяє національним парламентам, а іноді й регіональним органам, брати участь у перевірці відповідності європейських законодавчих ініціатив принципу субсидіарності. Це означає, що якщо регіон або держава вважає, що запропоноване законодавство ЄС порушує їхні права або занадто втручається в місцеві справи, вони можуть подати мотивовані заперечення.

У ЄС є понад 270 регіонів, які мають різний рівень автономії і прав у сфері законодавства. Роль регіональних органів у процесі СРП залежить від країни, і різні держави мають різні механізми участі своїх регіонів у цьому процесі. У деяких країнах регіональні парламенти можуть безпосередньо подавати свої висновки до інститутів ЄС, в інших – лише впливають на національні парламентські позиції. Запровадження СРП стало важливим кроком у забезпеченні участі регіональних парламентів у законодавчому процесі ЄС.

Механізм контролю за дотриманням принципу субсидіарності в ЄС, відомий як СРП, описано в Протоколах № 1 і № 2 до Договорів ЄС. Європейська комісія зобов'язана надсилати національним парламентам документи для консультацій, свою програму роботи та законодавчі пропозиції. Кожен національний парламент має два голоси, а у двопалатних парламентах – по одному для кожної палати. Парламенти мають вісім тижнів на перевірку законодавства і подання мотивованих висновків, якщо пропозиція порушує принцип субсидіарності. Якщо третина парламентів підтримує заперечення, ініціюється «жовта картка», а якщо половина – «помаранчева картка». Механізм «жовтої картки» застосовувався двічі: у 2012 та 2013 роках. Кількість мотивованих висновків від національних парламентів зросла з 2009 до 2013 року, але у 2014 році різко знизилася, після виборів до Європарламенту і формування нової Європейської комісії.

Згідно з Протоколом № 2 Лісабонського договору, національні парламенти або їх палати можуть вирішувати, чи консультиватися з регіональними парламентами. Така неоднозначність призводить до різної практики в різних країнах: у деяких державах регіональні парламенти можуть ініціювати перевірку субсидіарності, в інших же їх участь залежить від волі національних парламентів. Водночас Комітет регіонів ЄС вказує, що національні парламенти повинні консультиватися з регіональними парламентами, якщо це стосується сфери їх регіональних законодавчих повноважень. Участь регіональних парламентів у СРП не є формально врегульованою в договорах, але вони можуть бути залучені через Комітет регіонів, який має право подавати позови до Суду ЄС, якщо порушується принцип субсидіарності. У 2007 році створено Мережу моніторингу субсидіарності, до якої входять багато регіонів.

У 2006 році започатковано Політичний діалог між Європейською комісією і національними парламентами, що дозволяє парламентам надсилати свої думки без часових і змістових обмежень. Хоча цей діалог є неформальним, регіональні парламенти можуть також надсилати свої думки, але Комісія не зобов'язана їх враховувати, а відповіді не публікуються, що обмежує прозорість та ефективність механізму. СРП дозволяє регіональним парламентам перевіряти законодавчі пропозиції ЄС на відповідність принципу субсидіарності, що означає, що ЄС має втручатися тільки в тих сферах, де цілі не можуть бути досягнуті на рівні держав-членів. Якщо під час перевірки регіональний парламент вважає, що законодавчі ініціативи ЄС порушують цей принцип, він може подати негативний висновок, який надсилається національному парламенту. Зокрема, цей механізм містить так звану жовту картку, коли третина національних парламентів виявляє заперечення до пропозиції ЄС, змушуючи Європейську комісію переглянути проект.

Проте активність регіональних парламентів у системі раннього попередження різниться між країнами ЄС. Наприклад, регіональні парламенти в Бельгії можуть брати участь у процедурі раннього спостереження, подаючи свої висновки на перевірку принципу субсидіарності. Ці висновки повинні бути передані до Федерального парламенту, який потім ухвалює рішення, чи будуть ці зауваження передані на європейський рівень. Хоча регіони можуть висловлювати свою думку, їх роль обмежена, і вони не можуть безпосередньо звертатися до інститутів ЄС.

Бельгія є єдиною державою – членом ЄС, участь якої в СРП врегульована окремою декларацією, доданою до Договору. Декларація № 51 Королівства Бельгія зазначає: «Бельгія заявляє, що відповідно до її конституційного права, не лише Палата представників і Сенат федерального парламенту, а й парламентські асамблеї Спільнот та Регіонів виконують функції компонентів національного парламенту в межах компетенцій, які реалізує Союз». Це означає, що регіональні парламенти можуть реалізовувати ті ж права, що і національні палати, у межах СРП. З метою розподілу двох голосів між федеральними й регіональними палатами в 2008 р. було укладено міжінституційну угоду на адміністративному рівні (хоча вона так і не була формально ратифікована). Згідно з цією угодою Сенат отримує всі законодавчі пропозиції і пересилає їх іншим парламентам. Якщо парламент вважає, що пропозиція стосується його повноважень, він має повідомити інших протягом перших двох тижнів восьмитижневого періоду, щоб у разі суперечок справу вирішувала Державна рада. Якщо парламент виявляє порушення субсидіарності, він надсилає свій мотивований висновок іншим парламентам

через Секретаріат Конференції президентів семи парламентів. Мотивовані висновки, що стосуються принципу субсидіарності, мають бути надіслані до інших парламентів щонайменше за тиждень до завершення восьмитижневого строку. Далі діє складна система, яка визначає, наскільки вагомою буде думка регіонального парламенту – чи дорівнюватиме вона одному або двом голосам у межах СРП. Так, бельгійські регіональні парламенти не залежать від федеральних палат, як це спостерігається в інших країнах. Два голоси, передбачені Протоколом № 2, розподіляються відповідно до компетенцій кожного парламенту. Однак, попри це, регіональні парламенти не можуть напряму надсилати свої думки європейським інституціям, хоча наразі ведуться дискусії про зміну цієї практики.

У Великій Британії, коли вона входила до складу ЄС, три регіональні парламенти – Шотландія, Уельс і Північна Ірландія – могли подавати висновки щодо відповідності принципу субсидіарності, але лише через національний уряд. Регулювання дає змогу регіональним органам виявляти занепокоєння, однак це не дає їм гарантованого права на безпосередній вплив на європейське законодавство. Заперечення можуть бути подані до уряду Великої Британії, і в подальшому уряд вирішує, чи будуть ці зауваження передані ЄС.

Так, у таких федеративних країнах, як Німеччина та Австрія, регіональні парламенти мають значну роль і активно використовують СРП. Наприклад, у Німеччині з 2010 до 2021 року подано 132 негативні висновки, що становить більше половини всіх зафіксованих заперечень у ЄС. Тюрінгія та Баварія виявили високу активність, активно контролюючи законодавчі пропозиції. Землі Німеччини подають мотивовані висновки на рівень ЄС через Бундесрат, що представляє уряди земель. Однак регіональні парламенти не беруть безпосередньої участі в СРП, оскільки Бундесрат виконує роль представника урядів земель, а не самих парламентів (Landtag NRW, 2023; Landtag Schleswig-Holstein, 2022). Це обмежує роль самих земель у процесі перевірки законодавства ЄС на відповідність принципу субсидіарності.

З іншого боку, в Іспанії та Італії, незважаючи на те, що регіони мають законодавчі повноваження, активність регіональних парламентів у процесі перевірки пропозицій ЄС є набагато меншою через обмеження в часі та ресурсах. В Італії участь регіонів в СРП організована через співпрацю між Сенатом і регіональними радами. Регіональні органи можуть надавати свої зауваження та висновки, але фактично ці висновки не мають обов'язкового характеру. Національний парламент, зокрема Сенат, відіграє вирішальну роль у визначенні, чи будуть зауваження регіонів передані до європейських інституцій. Участь в СРП регіонів Іспанії теж обмежена, хоча вони мають змогу подавати зауваження через Спільний комітет для справ ЄС, який здійснює консультації щодо відповідності законодавства принципу субсидіарності. Однак більшість рішень і висновків ухвалюють на національному рівні, а регіональні органи не мають прямого впливу на законодавчий процес ЄС. У цих країнах, як і в Португалії та Фінляндії, кількість негативних висновків значно менша, і регіональні парламенти мають обмежений вплив на національний рівень.

Загалом, хоча багато регіонів ЄС мають можливість брати участь у процедурі СРП, реальний вплив регіональних парламентів на європейське законодавство залежить від країни та її політичної структури. В окремих випадках регіональні органи можуть висловлювати своє занепокоєння, але остаточне рішення часто залишається за національними парламентами та урядами.

Дані з дослідження REGIOPARL, що охоплюють 71 регіон, показують, що лише 14 % уіх законодавчих пропозицій ЄС підпадають під перевірку на субсидіарність, з яких значну частину представляють негативні висновки від регіональних парламентів Німеччини та Австрії. Інші країни не показали такої активності, а кілька регіонів взагалі не подавали жодних заперечень.

Ці результати вказують на важливість регіональних факторів, як-от політичні пріоритети, доступ до ресурсів і юридична підтримка, для забезпечення ефективної участі регіональних парламентів у процесі ЄС. Політичні настрої, зокрема євроскептичні уряди, можуть стимулювати більшу активність регіонів у поданні заперечень проти ініціатив ЄС. Для подальшого розвитку цієї теми необхідно продовжити дослідження, щоб краще розуміти вплив інституційних умов та політичних обставин на участь регіональних парламентів у ЄС.

Висновки. Регіональний парламентаризм у Європейському Союзі демонструє поступову еволюцію від периферійного елемента до потенційно важливого актора в системі багаторівневого врядування, особливо у сфері контролю за дотриманням принципу субсидіарності через ЄС. Ця еволюція супроводжується загальним процесом поглиблення регіоналізму в державах – членах ЄС, де окремі регіони отримують не лише адміністративну, а й законодавчу автономію, часто закріплену в конституціях чи базових законах держав.

У низці європейських країн, як-от Німеччина, Австрія, Іспанія, Бельгія та Італія, відбулося формування розвинених форм регіоналізму із законодавчими прерогативами регіональних парламентів, а також спеціальними виборчими процедурами. Наприклад, у Німеччині земельні уряди представлені в Бундесраті, а регіональні парламенти (Landtage) обираються за пропорційною системою і мають реальні законодавчі повноваження, включно з участю у схваленні федеральних законів, що зачіпають компетенцію земель. В Австрії ландтаги мають схожий рівень автономії, а федеральна структура гарантує значний вплив регіонів на формування національної політики. У Бельгії встановлено унікальний рівень паритету між федеральним і регіональним рівнями у сфері участі в ЄС, завдяки декларації № 51 до Лісабонського договору. Регіональні парламентські асамблеї наділені статусом компонентів національного парламенту в межах тих компетенцій, які передано на рівень ЄС. Такий статус дає змогу регіональним органам безпосередньо брати участь у процесі моніторингу законодавчих ініціатив ЄС. Водночас у країнах з більш централізованими системами, як-от Франція, Португалія або Греція, процес формування регіоналізму відбувається повільніше й частіше обмежується адміністративною децентралізацією без передачі реальних законодавчих повноважень. Це безпосередньо впливає на можливість регіонів впливати на політику ЄС: відсутність інституційних каналів представництва та слабкі виборчі механізми на регіональному рівні зменшують спроможність таких суб'єктів до ефективного використання механізмів ЄС.

Особливості виборчих процедур також відіграють важливу роль у структурі регіонального парламентаризму. У країнах із потужними регіональними політичними елітами – наприклад, у Каталонії, Шотландії чи Південному Тіролі – використовують пропорційні виборчі системи, що дозволяють місцевим політичним силам формувати парламентські більшості, орієнтовані на захист регіональних інтересів у внутрішній і європейській політиці. У таких регіонах є як потужний суспільний запит на активну участь у європейському врядуванні, так і політична мотивація обмежувати надмірне втручання з боку інституцій ЄС. Проте навіть у державах із

високим ступенем регіоналізації фактичний вплив регіонів на європейський процес часто залишається опосередкованим і залежним від національних парламентів або урядів. Це пов'язано з відсутністю чітких процедур у праві ЄС щодо обов'язкового врахування думки регіональних парламентів, а також із політичною домінацією центральної влади в питаннях зовнішньої та європейської політики.

Загалом, розвиток регіоналізму в ЄС свідчить про дедалі більшу складність багаторівневого врядування, де інституційне визнання законодавчих повноважень регіонів та особливих виборчих процедур створює потенціал для більш демократичного й гнучкого підходу до формування європейської політики. Однак повна реалізація цього потенціалу потребує подальшого правового оформлення участі регіонів у механізмах контролю за дотриманням субсидіарності, вдосконалення міжпарламентської координації та підвищення прозорості взаємодії між національними й регіональними органами влади.

References [Список використаної літератури]

- Abels, G. (2015). Subnational Parliaments in the EU Multi-Level Parliamentary Field: Power, Influence and Democratic Legitimacy. In J. W. Müller (Ed.), *Democracy in Times of Crisis*. Springer. pp. 113–132. [in English]. [Abels G. Subnational Parliaments in the EU Multi-Level Parliamentary Field: Power, Influence and Democratic Legitimacy. In J. W. Müller (Ed.), *Democracy in Times of Crisis*. 2015. P. 113–132].
- About RLEG (May 10, 2025). URL: <https://rleg.eu/about-rleg> [in English]. [About RLEG. May 10, 2025. URL: <https://rleg.eu/about-rleg> (дата звернення: 11.04.2025)]
- ACE Electoral Knowledge Network. URL: <https://aceproject.org/> [in English]. [ACE Electoral Knowledge Network. URL: <https://aceproject.org/> (дата звернення: 11.04.2025)]
- Austria. The Federal Constitution; Law of 1920 as amended in 1929 as to Law No. 153/2004, 30.12.2004. [in English]. [Austria. The Federal Constitution; Law of 1920 as amended in 1929 as to Law No. 153/2004, 30.12.2004. URL: https://constitutionnet.org/sites/default/files/Austria%20_FULL_%20Constitution.pdf. (дата звернення: 11.04.2025)]
- Austrian Parliament. (2025). Federal provinces. URL: <https://www.parlament.gv.at> [in English]. [Austrian Parliament. Federal provinces. URL: <https://www.parlament.gv.at>. (дата звернення: 11.04.2025)]
- Béland, D., & Lecours, A. (2018). Federalism, policy change, and social security in Belgium: Explaining the decentralization of family allowances in the Sixth State Reform. *Journal of European Social Policy*, 28(1), 55–69. <https://doi.org/10.1177/0958928717700563> [in English]. [Béland D., Lecours A. Federalism, policy change, and social security in Belgium: Explaining the decentralization of family allowances in the Sixth State Reform. *Journal of European Social Policy*. 2018. Vol.28, Is.1. P. 55–69].
- Boronska-Hryniewiecka, K. (2015). Differential Europeanization: Explaining the Impact of the Early Warning System on Subnational Parliaments in Europe. *European Political Science Review*, 7(4), 591–615. <https://doi.org/10.1017/S1755773914000387> [in English]. [Boronska-Hryniewiecka K. Differential Europeanization: Explaining the Impact of the Early Warning System on Subnational Parliaments in Europe. *European Political Science Review*. 2015. Vol.7, Is.4. P. 591–615].
- Boronska-Hryniewiecka, K. (2018). From Passive Recipients to Policy Shapers: The Role of Subnational Parliaments in the EU Multi-level Governance. *Regional & Federal Studies*, 28(3), 341–368. <https://doi.org/10.1080/13597566.2018.1485014> [in English]. [Boronska-Hryniewiecka K. From Passive Recipients to Policy Shapers: The Role of Subnational Parliaments in the EU Multi-level Governance. *Regional & Federal Studies*. 2018. Vol.28, Is.3. P. 341–368].
- Bourdin, D., & Vara Arribas, G. (2011). The role of regional parliaments in the process of subsidiarity analysis within the early warning system of the Lisbon Treaty, European Commission, Centre européen des régions (CER), European Committee of the Regions, Institut européen d'administration publique (IEAP), 2011, URL: <https://data.europa.eu/doi/10.2863/35536>. [in English]. [Bourdin D., Vara Arribas, G. The role of regional parliaments in the process of subsidiarity analysis within the early warning system of the Lisbon Treaty, European Commission, Centre européen des régions (CER), European Committee of the Regions, Institut européen d'administration publique (IEAP), 2011. URL: <https://data.europa.eu/doi/10.2863/35536> (дата звернення: 11.04.2025)].
- Bouteca, N., Devos, C., & Mus, M. (2013). The Future of Belgian Federalism as Seen Through the Eyes of the Social Partners: A Continuing Obstacle to Social Policy Decentralization? *Regional & Federal Studies*, 23(3), 293–309. <https://doi.org/10.1080/13597566.2013.773892> [in English]. [Bouteca N., Devos C.,

- Mus M. The Future of Belgian Federalism as Seen Through the Eyes of the Social Partners: A Continuing Obstacle to Social Policy Decentralization. *Regional & Federal Studies*. 2013. Vol. 23, Is. 3. P. 293–309].
- Brenton, S. (2022). Does federalism enhance representative democracy? Perpetual reform and shifting power in a divided Belgium. *Journal of Contemporary European Studies*, 31(2), 500–518. <https://doi.org/10.1080/14782804.2021.2023482> [in English]. [Brenton S. Does federalism enhance representative democracy? Perpetual reform and shifting power in a divided Belgium. *Journal of Contemporary European Studies*. 2022. Vol. 31, Is. 2. P. 500–518].
- CALRE. (n.d.). Official website. Retrieved May 10, 2025, URL: <https://www.calrenet.eu/> [in English]. [CALRE. Official website. URL: <https://www.calrenet.eu/>. (дата звернення: 13.04.2025)].
- CALRE. Strategy for Sustainable Development of the European Regions. 2018. [in English]. [CALRE. Strategy for Sustainable Development of the European Regions. 2018. URL: <https://www.calrenet.eu/working-groups/strategy-for-sustainable-development-of-the-european-regions> (дата звернення: 11.04.2025)].
- Camisón Yagüe, J. Á. (2011). La Asamblea de Extremadura y el control del principio de subsidiariedad a través del Mecanismo de Alerta Temprana. *Revista d'Estudis Autònoms i Federals*, 14, 264–320. [in Spanish]. [Camisón Yagüe J. Á. La Asamblea de Extremadura y el control del principio de subsidiariedad a través del Mecanismo de Alerta Temprana. *Revista d'Estudis Autònoms i Federals*. 2011. Vol. 14. P. 264–320].
- CEMR. (2013). Decentralisation at a Crossroads. Territorial Reforms in Europe in Times of Crisis. Local and Regional Europe. Brussels. URL: http://www.ccre.org/img/uploads/piecesjointe/filename/CCRE_broch_EN_complete_low.pdf [in English]. [CEMR. Decentralisation at a Crossroads. Territorial Reforms in Europe in Times of Crisis. Local and Regional Europe. Brussels. 2013. URL: http://www.ccre.org/img/uploads/piecesjointe/filename/CCRE_broch_EN_complete_low.pdf (дата звернення: 11.04.2025)].
- Consiglio regionale della Sardegna. (n.d.). Home. URL: <https://www.consreg Sardegna.it/> [in Italian]. [Consiglio regionale della Sardegna. Home. URL: <https://www.consreg Sardegna.it/>. 2025].
- Consolidated Version of the Treaty on European Union (2012). Official Journal of the European Union, C326. URL: https://eur-lex.europa.eu/resource.html?uri=cellar:2bf140bf-a3f8-4ab2-b506-fd71826e6da6.0023.02/DOC_1&format=PDF [in English]. [Consolidated Version of the Treaty on European Union. Official Journal of the European Union, C326. 2012. URL: https://eur-lex.europa.eu/resource.html?uri=cellar:2bf140bf-a3f8-4ab2-b506-fd71826e6da6.0023.02/DOC_1&format=PDF (дата звернення: 11.04.2025)].
- Consolidated version of the Treaty on the Functioning of the European Union – Protocol (No 2) on the application of the principles of subsidiarity and proportionality. *Official Journal of the European Union*, C115. URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A12008E%2FPRO%2F02> [in English]. [Consolidated version of the Treaty on the Functioning of the European Union – Protocol (No 2) on the application of the principles of subsidiarity and proportionality. *Official Journal of the European Union*, C115. URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A12008E%2FPRO%2F02> (дата звернення: 11.04.2025)].
- Del Pino, E & Colino, C. (2024). Subnational Governance in Spain. In C. N. Avellaneda & R. A. Bello-Gómez (Eds.), *Handbook on Subnational Governments and Governance* (pp. 373–390). Edward Elgar. [in English]. [Del Pino E., Colino C. Subnational Governance in Spain. In C. N. Avellaneda & R. A. Bello-Gómez (Eds.), *Handbook on Subnational Governments and Governance*. 2024. P. 373–390].
- Der Standard. (2023). Landtagwahlrecht in den Bundesländern. Retrieved from URL: <https://www.derstandard.at> [in German]. [Der Standard. Landtagwahlrecht in den Bundesländern. 2023. URL: <https://www.derstandard.at>. (дата звернення: 11.04.2025)].
- European Committee of the Regions. (May 10, 2025). Division of powers between national, regional and local government in the European Union. URL: <https://portal.cor.europa.eu/divisionpowers/Pages/All-countries.aspx> [in English]. [European Committee of the Regions. Division of powers between national, regional and local government in the European Union. 2025. URL: <https://portal.cor.europa.eu/divisionpowers/Pages/All-countries.aspx> (дата звернення: 11.04.2025)].
- Finland. Constitution. 01.03.2000. Ministry of Justice of Finland. URL: <https://oikeusministerio.fi/en/constitution-of-finland> [in English]. [Finland. Constitution. 01.03.2000. Ministry of Justice of Finland. 2020. URL: <https://oikeusministerio.fi/en/constitution-of-finland>. (дата звернення: 11.04.2025)].
- Fromage, D. (2016). Regional Parliaments and the Early Warning System: An Assessment Six Years after the Entry into Force of the Lisbon Treaty (SOG-WP33/2016). Luiss School of Government. URL: <https://ssrn.com/abstract=2771143> or <http://dx.doi.org/10.2139/ssrn.2771143> [in English]. [Fromage D. Regional Parliaments and the Early Warning System: An Assessment Six Years after the Entry into Force of the Lisbon Treaty. Luiss School of Government. 2016. URL: <https://ssrn.com/abstract=2771143> (дата звернення: 11.04.2025)].
- Germany. (2024). Basic Law for the Federal Republic of Germany (Grundgesetz, English version). Translated by Christian Tomuschat, David P. Currie, Donald P. Kommers, and Raymond Kerr, in cooperation with the Language Service of the German Bundestag. As last amended by the Act of 22 March 2025 (Federal Law Gazette 2025). URL: https://www.gesetze-im-internet.de/englisch_gg/englisch_gg.html [in English].

- [Germany. Basic Law for the Federal Republic of Germany (Grundgesetz, English version). Translated by Christian Tomuschat, David P. Currie, Donald P. Kommers, and Raymond Kerr, in cooperation with the Language Service of the German Bundestag. 2024. URL: https://www.gesetze-im-internet.de/englisch_gg/englisch_gg.html (дата звернення: 11.04.2025)].
- Högenauer, A. L., Neuhold, C., & Christiansen, T. (2016). *Parliamentary Administrations in the European Union*. Springer. [in English]. [Högenauer A. L., Neuhold C., Christiansen T. *Parliamentary Administrations in the European Union*. Springer. 2016].
- House of Lords, European Union Committee. (2014, March 24). *The Role of National Parliaments in the European Union* (HL Paper 151). The Stationery Office. URL: <https://publications.parliament.uk/pa/ld201314/ldselect/lducom/151/151.pdf> [in English]. [House of Lords, European Union Committee. *The Role of National Parliaments in the European Union*. 2014. HL Paper 151. <https://doi.org/10.31558/2519-2949.2023.3.7> URL: <https://publications.parliament.uk/pa/ld201314/ldselect/lducom/151/151.pdf> (дата звернення: 11.04.2025)].
- IPU. *National parliaments*. Retrieved May 10, 2025, URL: <https://www.ipu.org/national-parliaments> [in English]. [IPU. *National parliaments*. URL: <https://www.ipu.org/national-parliaments>. (дата звернення: 11.04.2025)].
- Italia. (1948). Legge costituzionale 26 febbraio 1948, n. 3 – Statuto speciale per la Sardegna. *Gazzetta Ufficiale* n. 58 del 09-03-1948. URL: <https://www.normattiva.it/atto/caricaDettaglioAtto?atto.dataPubblicaazioneGazzetta=1948-03-09&atto.codiceRedazionale=048C0003> [in Italian]. [Italia. Legge costituzionale 26 febbraio 1948, n. 3 – Statuto speciale per la Sardegna. *Gazzetta Ufficiale* n. 58 del 09-03-1948. URL: <https://www.normattiva.it/atto/caricaDettaglioAtto?atto.dataPubblicaazioneGazzetta=1948-03-09&atto.codiceRedazionale=048C0003>. (дата звернення: 11.04.2025)].
- Italy. *Constitution of 1947 with amendments through 2012*. URL: https://www.legislationline.org/download/id/6484/file/Constitution_Italy__am2012_en.pdf [in English]. [Italy. *Constitution of 1947 with amendments through 2012*. URL: https://www.legislationline.org/download/id/6484/file/Constitution_Italy__am2012_en.pdf (дата звернення: 11.04.2025)].
- Keating, M., & Wilson, A. (2014). Regions with regionalism? The rescaling of interest groups in six European states. *European Journal of Political Research*, 53(3), 625–642. <https://doi.org/10.1111/1475-6765.12024> [in English]. [Keating M., Wilson A. Regions with regionalism? The rescaling of interest groups in six European states. *European Journal of Political Research*. 2014. Vol.53, Is.3. P. 625–642]
- Landtag NRW. (2023). *Early warning system and subsidiarity control in the context of the European Union*. URL: <https://www.landtag.nrw.de/> [in German]. [Landtag NRW. *Early warning system and subsidiarity control in the context of the European Union*. 2023. URL: <https://www.landtag.nrw.de/>. (дата звернення: 11.04.2025)].
- Landtag Schleswig-Holstein. (2022). *Federalism and the role of regional parliaments*. URL: <https://www.landtag.ltsh.de/> [in German]. [Landtag Schleswig-Holstein. *Federalism and the role of regional parliaments*. 2022. URL: <https://www.landtag.ltsh.de/>. (дата звернення: 11.04.2025)].
- Luxembourg. *Constitution of Luxembourg*. URL: <https://www.legilux.public.lu/eli/etat/leg/constitution/2019/10/22/n1/jo> [in English]. [Luxembourg. *Constitution of Luxembourg*. URL: <https://www.legilux.public.lu/eli/etat/leg/constitution/2019/10/22/n1/jo>. (дата звернення: 11.04.2025)].
- Melding, D. (2015). *Role of Sub-National Parliaments in the EU*. Paper presented at the conference *Parliamenti nazionali e Unione Europea nella governance multilivello*, Italian Chamber of Deputies, 5 March 2015. URL: <http://www.nomos-leattualitaneldiritto.it/wp-content/uploads/2016/02/MELDING-GALLES-N.3-.pdf> [in English]. [Melding D. *Role of Sub-National Parliaments in the EU*. Paper presented at the conference *Parliamenti nazionali e Unione Europea nella governance multilivello*, Italian Chamber of Deputies, 5 March 2015. URL: <http://www.nomos-leattualitaneldiritto.it/wp-content/uploads/2016/02/MELDING-GALLES-N.3-.pdf> (дата звернення: 11.04.2025)].
- Member States with legislative powers at the sub-national level. URL: <https://portal.cor.europa.eu/divisionpowers/Pages/All-countries.aspx> [in English]. [Member States with legislative powers at the sub-national level URL: <https://portal.cor.europa.eu/divisionpowers/Pages/All-countries.aspx> (дата звернення: 11.04.2025)].
- Moreno Fuentes, F. J. (2016). *Decentralisation, European Integration and Peripheral Nationalism: Managing Multilevel Governance in Pseudo-Federal Spain. V Federalism and Decentralization: Perceptions for Political and Institutional Reforms* (p. 77–101). Palgrave Macmillan. DOI: https://doi.org/10.1007/978-3-319-32437-1_4 [in English]. [Moreno Fuentes, F. J. (2016). *Decentralisation, European Integration and Peripheral Nationalism: Managing Multilevel Governance in Pseudo-Federal Spain. V Federalism and Decentralization: Perceptions for Political and Institutional Reforms* (с. 77–101). Palgrave Macmillan. DOI: https://doi.org/10.1007/978-3-319-32437-1_4 (дата звернення: 11.04.2025)].
- Normattiva. (1948). LEGGE COSTITUZIONALE 26 febbraio 1948, n. 3 - Statuto speciale per la Sardegna. Ultimo aggiornamento all'atto pubblicato il 27/12/2013. [in Italian]. [Normattiva. LEGGE

- COSTITUZIONALE 26 febbraio 1948, n. 3 - Statuto speciale per la Sardegna. Ultimo aggiornamento all'atto pubblicato il 27/12/2013. URL: <https://www.normattiva.it/atto/caricaDettaglioAtto?atto.dataPubblicazioneGazzetta=1948-03-09&atto.codiceRedazionale=048C0003&atto.articolo.numero=0&atto.articolo.sottoArticolo=1&atto.articolo.sottoArticolo=10&qId=a480976a-65ba-48d7-ba31-31bfeaf17fcb&tabID=0.027507619117857374&title=lbl.dettaglioAtto>. (дата звернення: 11.04.2025)].
- Panara, C. (2015). *The Sub-national Dimension of the EU: A Legal Study of Multilevel Governance*. Springer, Heidelberg. [in English]. [Panara C. *The Sub-national Dimension of the EU: A Legal Study of Multilevel Governance*. Springer, Heidelberg. 2015. 191 p. DOI:10.1007/978-3-319-14589-1].
- Portugal. Constitution of the Portuguese Republic 1974, with amendments. URL: <https://dre.pt/constitution-of-the-portuguese-republic> [in English]. [Portugal. Constitution of the Portuguese Republic 1974, with amendments. URL: <https://dre.pt/constitution-of-the-portuguese-republic>. (дата звернення: 11.04.2025)].
- REGLEG. The Regions with Legislative Power in the Perspective of the Next Institutional Reform of the EU. URL: https://www.fdfa.be/sites/default/files/atoms/files/655_Akte%20in%20het%20Engels.pdf (дата звернення 30.03.2021) [in English]. [REGLEG. The Regions with Legislative Power in the Perspective of the Next Institutional Reform of the EU. URL: https://www.fdfa.be/sites/default/files/atoms/files/655_Akte%20in%20het%20Engels.pdf. (дата звернення: 11.04.2025)].
- Reimers, P. (2022, July 3). *Regional Parliaments' Participation in the Early Warning System*. Regioparl. URL: <https://www.regioparl.com/regional-parliaments-participation-in-the-early-warning-system/?lang=en> [in English]. [Reimers P. *Regional Parliaments' Participation in the Early Warning System*. Regioparl. 2022. URL: <https://www.regioparl.com/regional-parliaments-participation-in-the-early-warning-system/?lang=en> (дата звернення: 11.04.2025)].
- Sánchez-Ferrer, L., & Torcal, M. (2024). *Affective Polarization and Consensus Building Among Parliamentary Elites*. *American Political Science Review*. DOI: <https://doi.org/10.1177/00027642241285147> [in English]. [Sánchez-Ferrer L., Torcal M. *Affective Polarization and Consensus Building Among Parliamentary Elites*. *American Political Science Review*. 2024. DOI: <https://doi.org/10.1177/00027642241285147> (дата звернення: 11.04.2025)].
- Sanjaume-Calvet, M., & Paneque, A. (2023). *Shared or Self-rule? Regional Legislative Initiatives in Multi-level Spain, 1979–2021*. *South European Society and Politics*, 28(1), 1–22. [in English]. [Sanjaume-Calvet M., Paneque A. *Shared or Self-rule? Regional Legislative Initiatives in Multi-level Spain, 1979–2021*. *South European Society and Politics*. 2023. Vol.28, Is.1. P. 1–22 DOI: <https://doi.org/10.1080/13608746.2023.228099>].
- Schmitt, P. (2013). *The Subsidiarity Early Warning System of the Lisbon Treaty: The Role of Regional Parliaments with Legislative Powers and Other Subnational Authorities*. European Commission. [in English]. [Schmitt P. *The Subsidiarity Early Warning System of the Lisbon Treaty: The Role of Regional Parliaments with Legislative Powers and Other Subnational Authorities*. European Commission. 2013. 231 p. URL: <https://op.europa.eu/en/publication-detail/-/publication/e3818ca2-e63f-4de1-b1eb-5a662fe86667> (дата звернення: 18.05.2025)].
- Schmitt, P., Ruys, T., & Marx, A. (2013). *The Subsidiarity Early Warning System of the Lisbon Treaty – The Role of Regional Parliaments with Legislative Powers and Other Subnational Authorities*. Committee of the Regions, Brussels. [in English]. [Schmitt P., Ruys T., Marx A. *The Subsidiarity Early Warning System of the Lisbon Treaty – The Role of Regional Parliaments with Legislative Powers and Other Subnational Authorities*. Committee of the Regions, Brussels. 2013 241 p.].
- Spain. Constitution of 1978 with Amendments through 2011. URL: https://www.legislationline.org/download/id/6496/file/Spain_Constitution_1978_am2011_eng.pdf (дата звернення 11.01.2021) [in English]. [Spain. Constitution of 1978 with Amendments through 2011. URL: https://www.legislationline.org/download/id/6496/file/Spain_Constitution_1978_am2011_eng.pdf. (дата звернення: 11.04.2025)].
- Vandenbergh, M. (2023). *Power-sharing and the paradox of federalism: Federalization and the evolution of ethno-territorial conflict in the case of Belgium (1979–2018)*. *Ethnopolitics*, 22(5), 485–506. DOI: <https://doi.org/10.1080/17449057.2022.2045828> [in English]. [Vandenbergh M. *Power-sharing and the paradox of federalism: Federalization and the evolution of ethno-territorial conflict in the case of Belgium (1979–2018)*. *Ethnopolitics*. 2023. Vol.22, Is.5. P. 485–506].
- Vanni, Massimo. (2014, September 11). *Toscana, il Toscanellum è legge: virata stretta verso il bipolarismo*. *La Repubblica*. URL: https://firenze.repubblica.it/cronaca/2014/09/11/news/toscana_il_toscanellum_legge_virata_stretta_verso_il_bipolarismo-95490549/amp/ [in Italian]. [Vanni Massimo. *Toscana, il Toscanellum è legge: virata stretta verso il bipolarismo*. *La Repubblica*. 2014. URL: https://firenze.repubblica.it/cronaca/2014/09/11/news/toscana_il_toscanellum_legge_virata_stretta_verso_il_bipolarismo-95490549/amp/ (дата звернення: 11.04.2025)].
- Wahlrecht.at. (2025, May 11). *Landtagswahlen*. URL: <https://www.wahlrecht.at> [in German]. [Wahlrecht.at. *Landtagswahlen*. 2025. URL: <https://www.wahlrecht.at>. (дата звернення: 11.04.2025)].

- Uzun, Y. V. (2021). Space appropriation: The organization of interaction in complex political systems [Monograph]. Odesa: Feniks. 378 p. [in Ukrainian]. [Узун Ю. В. Привласнення простору: організація взаємодії в складних політичних системах: монографія / Ю. В. Узун. Одеса: Фенікс, 2021. 378 с.]
- Uzun, Y. V. (2023). Architecture of regional representation in multi-level relations systems. *Visnyk of Donetsk National University named after Vasyl Stus. Series "Political Science"*, 2023(3), 48–54. [in Ukrainian]. [Узун Ю.В. Архітектура регіонального представництва в системах багаторівневих відносин. *Вісник Донецького національного університету імені Василя Стуса Серія «Політичні науки»*. 2023. № 3. С. 48–54.]

Стаття надійшла до редакції 19.05.2025

Дата рекомендації до друку 26.06.2025

Стаття опублікована 10.11.2025

Uzun Yu. V., Koch S. V.

Department of Political Science,

Odesa I.I. Mechnikov National University,

r. 37, Frantsuzkyi blvd, 24/26, Odesa, 65058, Ukraine

REGIONAL PARLIAMENTS OF EU STATES IN THE CONDITIONS OF DECENTRALIZATION: FORMATION, FUNCTIONAL SIGNIFICANCE, PARTICIPATION IN THE SYSTEM OF INTERPARLIAMENTARY INTERACTION

Summary

The article examines the important role of regional parliamentarism in the context of the European Union's inter-parliamentary cooperation, in particular within the framework of the Early Warning System (EWS). The article focuses on the analysis of the stages of development of regionalism in the EU, starting with its significant neglect at the stage of European integration and gradual transition to more active participation of regional parliaments in decision-making processes at the EU level. An important factor in this process is the Lisbon Treaty, which has significantly changed the role of regional parliaments, granting them partial participation in the EU legislative process, in particular in the context of compliance with the principle of subsidiarity. One of the key aspects of the article is the consideration of the principle of subsidiarity as a basis for the participation of regional bodies in the verification of EU legislative initiatives through the PSA mechanism. Important attention is paid to the study of legal acts that have become the basis for the development of regional parliamentarism, as well as examples of its implementation in different EU countries, such as Germany, Belgium, Great Britain, Italy and Spain. The article examines in detail the electoral procedures that determine the formation of regional parliaments in different EU countries, which is an important aspect for understanding their participation in the SFDRR. In particular, the article analyzes how political systems and the level of autonomy of regions in different countries affect their ability to participate in verifying the compliance of European legislative initiatives with the principle of subsidiarity. The article examines how regional parliaments are involved in different countries, in particular, when their role is limited to consultations through national parliaments, and in other cases, when their involvement can be significant, as is the case in Germany or Austria. The conclusions of the article show that despite certain achievements in the integration of regional parliaments into EU processes, their influence on the legislative process leaves much to be desired in a number of countries. To make the PSA more effective, it is necessary to empower regional authorities by strengthening their participation in EU decision-making, as well as to ensure greater transparency and access to resources for more active work within this system.

Key words: electoral systems, representation, region, rights, parliamentarism, subsidiarity, multilevel governance, legislative prerogative, political process.